

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของลัทธิขงจื๊อ จะมีการจัดลำดับชั้น (hierarchy) เฉพาะในความสัมพันธ์ระดับครัวเรือน เครือญาติและการนับถือผีเท่านั้น ส่วนความสัมพันธ์กับคนอื่นนอก ระบบเครือญาติ จะเป็นไปอย่างเสมอภาคและมีความสมดุลกัน การเป็นที่เคารพยกย่องมากกว่าคนอื่น ต้องเกิดจากพฤติกรรมของแต่ละบุคคล การยอมรับไม่ได้อยู่ที่เพศ ความอาวุโส หรือเครือญาติ แต่อยู่ที่การปฏิบัติตน เพื่อรักษาหรือให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากผู้อื่น จึงไม่ได้หมายถึงการมีอำนาจเหนือคนอื่น (ทวิช จตุรพฤษ, 2538: 18) ดังนั้น ในช่วงที่อยู่ในวิถีการผลิตดั้งเดิมก่อนที่จะได้รับ อิทธิพลของการพัฒนานั้น ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงมีความสมดุลกัน โดยที่ผู้ชายมีสถานภาพที่สูงกว่าจากการเป็นผู้นำความมั่งคั่งและนวัตกรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน ซึ่งผู้ชายถือว่ามีเกียรติ (myi-do) เปรียบเสมือนสุนัข ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความคล่องตัวและกล้าหาญ เดินทางไปไหน อย่างอิสระ ตรงกันข้ามกับผู้หญิงที่ถูกเปรียบเทียบว่ามีเกียรติเสมือนช้างที่มีความสง่างาม ทำงานหนัก เก่ง และมีบุคลิกน่ายกย่อง จึงต้องวางตัวให้เหมาะสมกับการเป็นกุลสตรี (Otome Klein Hutheesing, 1990: 153-162)

ในสังคมลัทธิขงจื๊อ โครงสร้างทางสังคมแต่เดิมนั้นถือว่าชายเป็นผู้นำครอบครัว เป็นหัวหน้า และมีอำนาจมากกว่าหญิง ชายเป็นผู้เลือกที่อยู่ ที่ดินสำหรับการเพาะปลูก ผู้หญิงมีสถานภาพที่ด้อยกว่าเกือบทุกด้าน ด้วยเหตุผลทางสรีระและการแบ่งงานกันทำ รวมทั้งกรอบของวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ในการกำหนดค่านิยมบทบาทของผู้หญิงลัทธิขงจื๊อ (Female Activism) จึงถือเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมหากผู้หญิงจะแสดงออกซึ่งความสามารถที่โดดเด่นเหนือกว่าผู้ชาย ลัทธิขงจื๊อนิยามบุตรชายมากกว่าบุตรหญิง ด้วยความคิดที่ว่า บุตรชายเป็นผู้สืบแซ่สกุล เมื่อผู้หญิงเติบโตเป็นสาว แต่งงานแล้วต้องใช้นามสกุลหรือแซ่ (clan) ของสามี บุตรก็ถือสกุลตามบิดา (Patrilineal) ซึ่งเป็นลักษณะของการสืบสกุลทางฝ่ายผู้ชายในสังคมที่มีระบบคิดที่ผู้ชายเป็นใหญ่

ในการเลือกคู่ครอง ถึงแม้ว่าทั้งชายและหญิงจะมีอิสระในการเลือกคู่ครอง แต่ผู้หญิงลัทธิขงจื๊อมักเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ลัทธิขงจื๊อถือว่า การแต่งงาน คือ การที่ฝ่ายชายเป็นผู้ซื้อหญิงสาวจากบิดามารดาไปเป็นภรรยาของตน เมื่อชายหนุ่มได้หั้นหญิงสาวไว้แล้ว หากฝ่ายชายเป็นฝ่ายขอเล็ก ของหมั้นนั้นจะตกเป็นของหญิงสาว แต่ถ้าฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายขอเล็ก หญิงนั้นจะต้องถูกปรับเป็น 2 เท่าของราคาของหมั้น และนอกเหนือจากนั้น ผู้หญิงลัทธิขงจื๊อเมื่อได้แต่งงานแล้วหากสามีเสียชีวิตลงแล้วหญิงนั้นจะแต่งงานกับน้องชายสามี ฝ่ายชายจะไม่ต้องจ่ายค่าสินสอดใด ๆ ทั้งสิ้น

ส่วนที่อยู่หลังการแต่งงาน ผู้หญิงไม่สามารถจะเป็นผู้กำหนดได้ ต้องขึ้นอยู่กับสามีและราคาค่าสินสอดตามที่ได้ตกลงกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิงซึ่งมีบทบาทอย่างมาก โดยมักจะขอให้บุตรสาวและบุตรเขยอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับตน โดยอ้างเหตุผลว่าหากย้ายไปอยู่หมู่บ้านอื่น บุตรสาวของตนอาจมีชีวิตลำบากทั้งกายและใจเมื่ออยู่ห่างไกลพ่อแม่ญาติพี่น้อง และตนจะไม่สามารถเรียกมาช่วยทำงานเป็นครั้งคราว อีกทั้งไม่มีคนดูแลตนยามเจ็บป่วย แต่ข้อเท็จจริงที่สำคัญประการหนึ่งที่พ่อแม่ฝ่ายหญิงต้องการให้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกับตนเองก็คือทำให้เกิดความภาคภูมิใจ มีญาติพี่น้องและสมาชิกของหมู่บ้านที่เป็นลักษณะคล้ายกับบริวารหรือพวกพ้องของตนมากขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกว่า ตนเป็นใหญ่มีอิทธิพล มีคนเคารพนับถือมากในหมู่บ้าน

สถานภาพของผู้หญิงหลังการแต่งงาน ผู้หญิงจึงอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่าผู้ชาย ด้วยความคิดที่ว่าเธอถูกซื้อมาเป็นภรรยา จึงต้องทำหน้าที่ภรรยาที่ดี ผู้หญิงลืมหายใจไปเป็นคนที่มีความขยันขันแข็งในการทำงาน ผู้หญิงทำงานหนักมากกว่าผู้ชาย ทั้งงานในบ้านและงานในไร่ สำหรับในเรื่องการตัดสินใจหรือกิจกรรมเฉพาะอย่าง เช่น การย้ายที่อยู่ การปลูกสร้างบ้านใหม่ การทำพิธีเลี้ยงผี การขายผลผลิต การต้อนรับแขก เป็นหน้าที่โดยตรงของฝ่ายชาย ส่วนเรื่องการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน คู่ครองทั้งสองจะปรึกษาและตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนี้ ประเพณีของลืมหายใจเกี่ยวกับหญิงที่แต่งงานแล้ว ลูกสะใภ้จะรับประทานอาหารร่วมกับบิดาของสามี หรือมารดาจะรับประทานอาหารร่วมกับบุตรเขยของตนไม่ได้ และหญิงมีสามีจะร่วมรับประทานอาหารกับพี่ชายของสามีไม่ได้อีกเช่นกัน ผู้ใดละเมิดถือเป็นการผิดประเพณี และโดยมากแล้วหน้าที่รับแขกถือเป็นหน้าที่ของผู้ชาย การเล่นดนตรี (เครื่องดนตรีของลืมหายใจมีลักษณะคล้ายซอสามสาย เรียกว่า ซอไม้) ก็เป็นเรื่องของผู้ชาย ไม่ถือเป็นบทบาทของผู้หญิง หรือแม้แต่การไปเที่ยวบ้านคนอื่นโดยไม่มีธุระจำเป็นถือเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ หากต้องการไปเยี่ยมเพื่อนบ้านต้องไปในวันศีล (15 วัน/ครั้ง) หากหญิงใดไปเยี่ยมเพื่อนบ้านตั้งแต่เช้าตรู่โดยไปเช้าที่บ้านหลังเดียวติดต่อกันถึง 3 วัน ถือว่าเป็นเรื่องไม่ดีและจะถูกเจ้าของบ้านรังเกียจ (เดือนใจ ดีเทศน์, 2527: 29) ซึ่งกรอบของจารีตประเพณีเหล่านี้ ในบางสถานการณ์ ผู้หญิงลืมหายใจเองต้องยอมรับถึงความรู้สึกอึดอัดในสถานภาพของตนเอง แต่ต้องปฏิบัติตามแบบแผน เพราะกลัวสังคมจะไม่ยอมรับและมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี

อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบการศึกษาแบบไทยได้เจริญเข้าสู่หมู่บ้านลืมหายใจ ในช่วงปี พ.ศ. 2500-2505 ได้เริ่มมีการก่อตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยขึ้นหลายแห่ง ได้แก่ ที่บ้านคอยล้าน อำเภอมะสอย จังหวัดเชียงราย, บ้านปางหนูน อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงราย, บ้านจอมหม อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านขุนคลอง อำเภอมะจัน จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินการสอนโดยตำรวจตระเวนชายแดน (ต.ช.ด.) ซึ่งในระยะแรกนั้น อดคิดจากลืมหายใจส่วนใหญ่ที่ไม่ยอมรับระบบการศึกษาแบบไทย ไม่สนับสนุนให้บุตรหลานของตนเรียนหนังสือภาษาไทย เพราะมีความกังวลว่าวัฒนธรรมของ

ชนเผ่าจะเสื่อมสลายไป และมีความเชื่ออีกว่ารัฐบาลไทยจะนำเด็กลีซอไปให้ยักกินแล้วถ่ายมูลออกมาเป็นเงินทอง แต่ด้วยวิสัยทัศน์ของผู้นำชุมชนที่ต้องการเห็นการพัฒนา และนำเยาวชนเข้าสู่ระบบการศึกษานับแต่แรกโดยไม่มีการแบ่งแยกหรือกีดกันในเรื่องเพศ ผู้ชายและผู้หญิงจึงมีโอกาสเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษานับแต่นั้นเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามในขณะที่ผู้ชายที่ยังคงดำเนินชีวิตแบบเดิม ๆ การกลับสู่หมู่บ้านมาทำงานที่ใช้แรงงาน การทำไร่ และใช้ชีวิตแบบสเตพล เทียวไปตามหมู่บ้านและสถานที่ต่าง ๆ ตามวิถีของชายหนุ่มที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ถึงแม้ว่าฝิ่นแทบจะหายไปจากชุมชน แต่เยาวชนรุ่นใหม่กลับหันไปขายและเสพยาบ้าแทน ซึ่งรัฐบาล พ.ศ.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการปราบปรามอย่างเฉียบขาด โดยมีการประกาศสงครามกับยาเสพติดในช่วงตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม และเมษายน เป็นระยะเวลา 3 เดือน จนทำให้จำนวนผู้เสพยาและผู้ค้ายาเสพติด โดยเฉพาะยาเสพติดประเภท 1 (ยาบ้า หรือ เมทแอมเฟตามีน) ลดน้อยลงในเวลาอันรวดเร็ว

ซึ่งแตกต่างจากผู้หญิง เมื่อออกไปใช้ชีวิตในสังคมนอกชนเผ่าของตน ในเมืองที่มีความเจริญกว่า ได้รับประสบการณ์ชีวิตใหม่ ๆ จากระบบการศึกษาและการทำงานในเมือง ที่สังคมเดิมของตัวเองไม่มี รวมทั้ง การได้รับการยอมรับทางด้านสถานภาพที่สูงขึ้น จากการนำรายได้สู่ครอบครัว ได้รับความเกรงใจและถูกปฏิบัติดีขึ้นจากคนรอบข้าง การปฏิสัมพันธ์กับคนจากสังคมอื่น ๆ ทำให้ผู้หญิงเริ่มมีความกล้า สามารถกลายเป็นผู้นำครอบครัว และเมื่อได้หันกลับมามองชุมชนของตนเอง แล้วพบเห็นบทบาทของแม่และผู้หญิงรุ่นเก่าที่ยังปฏิบัติตามจารีตแบบเดิมซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดกับความต้องการของตัวเอง จึงต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยการกลับสู่ภูมิลำเนาเดิมเพื่อทำงานพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญขึ้น และเป็นที่น่ายินดีที่รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ฉบับประชาชนได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 30 ว่า

“บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้”

ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงและผู้ชายมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และแม้ว่าความเหลื่อมล้ำทางเพศในอดีตที่ระบบการเมืองการปกครองที่ผู้นำมักจะเป็นชายมากกว่าหญิง และอำนาจการตัดสินใจที่เคยอยู่ในมือเพศชาย ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อของบุคคลอันขึ้นอยู่กับการปฏิบัติและบรรทัดฐานของสังคมแต่อดีต ในเรื่องนี้ได้มีการเรียกร้องกันหลายฝ่ายและความเปลี่ยนแปลง

นั้นได้เกิดขึ้นมาแล้ว ยกตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ชุมนุมประท้วงของชาวเขาครั้งยิ่งใหญ่ที่สุด ที่มีขึ้น ณ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ จากการรวมตัวของ 3 กลุ่มใหญ่ คือ เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ สมัชชาชนเผ่า และสมัชชาคนจน ที่เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2542 โดยใช้ยุทธวิธี “ดาวกระจาย” คือ กำหนดให้มีการชุมนุมที่จังหวัดต่าง ๆ เช่น เชียงใหม่ ศรีสะเกษ สกลนคร อุบลราชธานี ขอนแก่น เป็นต้น ในการชุมนุมครั้งนั้น มีเป้าหมายเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลนายชวน หลีกภัย แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของคนจนโดยเร่งด่วนเหมือนเช่นการแก้ไขปัญหาของคนรวย ซึ่ง สมัชชาชนเผ่าแห่งประเทศไทย คือ เครือข่ายชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ ม้ง (มั่ว) ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ลีซู (ลีซอ) ลาหู่ (มูเซอ) อาข่า (อีเก้อ) เมี่ยน (เย้า) และดาระอั้ง (ปะหล่อง) ที่ถูกละเมิดสิทธิจากการเลือกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ได้รับความเดือดร้อนจากการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทับที่ รวมทั้งการที่รัฐให้สถานะการเป็นคนต่างด้าว บทบาทของผู้หญิงที่มาร่วมชุมนุมเรียกร้องโดยเฉพาะผู้หญิงลีซอ ที่มีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมชุมนุมในขณะที่ผู้ชายลีซอส่วนใหญ่ทำไร่อยู่ที่บ้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกของพลังมวลชนที่มีส่วนทำให้ข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมได้ถูกรับฟังและนำไปแก้ไขตามมติ ครม. ตามข้อเรียกร้องในช่วงเวลาหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในสมัยก่อน ความสัมพันธ์หรือความรู้สึกของความเป็นเพศชายหญิง ลีซอไม่มีความเท่าเทียมกันดังกล่าว แต่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ซึ่งในปัจจุบันความสัมพันธ์นี้ ได้รับการปรับเปลี่ยนและผลิตใหม่จากการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่นและระบบนิเวศที่แวดล้อม แต่เดิมที่มีการครอบงำของวิถีคิดอุดมการณ์ระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) และการจำกัดให้งานของผู้หญิงอยู่แต่เฉพาะในขอบเขตปริณิณทลของงานบ้าน แต่ในปัจจุบัน ผู้หญิงไม่เพียงแต่ได้รับการยอมรับในฐานะของผู้นำครอบครัวเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรในชุมชน การตัดสินใจและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกชุมชน และในบริบทของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มีความพยายามที่จะดึงผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในการพัฒนามากขึ้น รวมทั้ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองทั้งในระดับรากหญ้าและระดับมวลชน การเกิดขึ้นของผู้นำสตรีถือเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมลีซอ ถึงแม้ว่าจะรู้จักกันอยู่ในวงแคบ แต่ถือได้ว่าผู้นำเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นผู้นำสตรีที่มีตำแหน่งที่เป็นทางการหรือผู้นำตามธรรมชาติก็ตาม ต่างได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในการติดต่อประสานงาน ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดำเนินกิจกรรมพัฒนา ด้านต่าง ๆ การให้ความรู้ และเป็นที่พึ่งเมื่อชาวบ้านในชุมชนประสบปัญหา

จากสภาพการณ์ที่ปรากฏดังกล่าว นำไปสู่ประเด็นน่าสนใจ คือ การที่บุคคลจะให้การยอมรับในบทบาททางการเมืองการปกครองของสตรีหรือไม่แค่นั้น อะไรคือปัจจัยสาเหตุที่ทำให้บุคคลยอมรับหรือไม่ กระแสการพัฒนาได้ทำให้การยอมรับบทบาทของสตรีเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ในขณะที่สถานภาพและการศึกษาของผู้หญิงได้สูงขึ้นกว่าแต่ก่อน ความสัมพันธ์ทางอำนาจ

ระหว่างหญิงชายชาวลีซอในปัจจุบันเป็นอย่างไร และแนวโน้มของบทบาททางการเมืองของสตรีลีซอในอนาคตว่าเป็นอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับบทบาททางการเมืองในชุมชนของผู้นำสตรีลีซอ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการทำงานและพัฒนาชุมชนของผู้นำสตรีลีซอ
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาบทบาททางการเมืองของสตรีลีซอในชุมชน

1.3 พื้นที่ศึกษาวิจัย

การที่จะศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีลีซอ รวมทั้งการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจของชุมชนหนึ่ง ๆ นั้น นอกจากปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้นำสตรีเองแล้ว สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องศึกษา รวมไปถึงด้วย ผู้วิจัยจึงเสนอข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวรวมทั้งข้อมูลโดยทั่วไปของพื้นที่หมู่บ้านแม่แตงในด้านภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และสภาพปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้มองเห็นภาพรวมและสร้างความเข้าใจในบริบทของพื้นที่และปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องร่วมกับประเพณีและข้อมูลในหมู่บ้านลีซอแม่แตง หมู่ที่ 12 ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้การวิเคราะห์และการทดสอบสมมติฐานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของชนเผ่าลีซอ

1) **เชื้อชาติ** ชาวลีซอเรียกตนเองว่า ลีซุ (Lisu) ซึ่งมีความหมายคือ คำว่า “ลี” แปลว่า ม้วนหรือพัน ส่วนคำว่า “ซุ” แปลว่า กลุ่มหรือพวก “ลีซุ” จึงหมายความว่า กลุ่มหรือพวกที่นำผ้ามาพันหรือม้วนเป็นเครื่องแต่งกาย เพราะแต่เดิมการแต่งกายของลีซุนั้นใช้ผ้าสีต่าง ๆ มาพันหรือม้วนตามร่างกายตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าเช่น ผ้าพันศีรษะ ผ้าพันเอว และ ผ้าพันน่อง แม้แต่รองเท้าในสมัยก่อนก็นำผ้ามาพันเช่นกัน (นาวัน วงศ์รัตนมัจฉา, 2546) ส่วนชาวจีนออกสำเนียงเรียกพวกนี้แตกต่างกันไปหลายอย่างเช่น Liso, Lisaw หรือ Li-hsaw คนไทยเรียกตามชาวจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) ว่า ลีซอ ส่วนชาวล้านนารุ่นก่อนมักเรียกว่า แ่ หรือ แะริซอ และในภาษาจีนกลางเรียกว่า Lisu

ชาวลีซอในประเทศไทยเป็นพวกที่จัดอยู่ในกลุ่มทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชนชาติโล-โล (Lo-Lo) อันเป็นคนโบราณเผ่าหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของยูนนาน หรือแถบสิบสองปันนา มีเชื้อสายของคนผิวเหลือง หรือมองโกลอยด์ที่สืบต่อกันมาในทวีปเอเชียในปัจจุบัน (จัดกัย บุรุษพัฒน์, 2538: 97-98)

2) ภาษา ลีซอพูดภาษาในกลุ่มทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) ไม่มีภาษาเขียนของตนเอง ต่อมากลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์ได้นำเอาอักษรโรมันมาดัดแปลงเป็นภาษาเขียนของลีซอ และถูกนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะมีอักขระที่สามารถออกเสียงได้ตามภาษาพูดของลีซอ ได้อย่างสมบูรณ์ ภาษาเขียนนี้นิยมนำไปใช้เขียนเนื้อเพลง จดหมาย และคำสอนในพระคัมภีร์ ผู้ชายชาวลีซอส่วนใหญ่พูดได้หลายภาษา เช่น ภาษาจีนฮ่อ อีเก้อ มูเซอ ไทยใหญ่ คำเมือง และภาษาไทยภาคกลาง

3) ประชากร เมื่อพิจารณาจากการกระจายตัว ตลอดจนประวัติการอพยพย้ายถิ่นของชนชาวลีซอ ทำให้ได้ข้อสรุปว่าถิ่นกำเนิดของชาวลีซออยู่บริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนาน (yunnan) ติดต่อกับพื้นที่สูงทิเบต การตั้งถิ่นฐานจะอยู่หนาแน่นระหว่างแม่น้ำสาละวิน (แม่น้ำหู่) และแม่น้ำโขง (แม่น้ำหลานชาง) จากหลักฐานของจีนกล่าวถึงชาวลีซอตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 ว่าได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณดังกล่าวและบางพื้นที่ของมณฑลเสฉวน (ซีชว่น) และไกวเจา ในแง่การกระจายตัวในปัจจุบัน พบว่าชาวลีซอตั้งถิ่นฐานในแถบภูเขาของมณฑลยูนนานในประเทศจีน พื้นที่ด้านตะวันออกของแคว้นเบงกอล ประเทศอินเดีย เหนือสุดของสหภาพพม่า และในภาคเหนือของประเทศไทย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 6001)

การอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยของชาวลีซอ เริ่มจากถิ่นกำเนิดเดิมลงมาทางทิศใต้ของจีน โดยมีปัจจัยที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการอพยพของชาวลีซออยู่ 3 ประการ (นาวัน วงศ์รัตนมัจฉา, 2546) ได้แก่

ประการแรก องค์ความรู้ดั้งเดิมเกี่ยวกับวิธีการทำการเกษตรกรรมของชาวลีซอ มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ คือ ใช้วิธีการปลูกพืชหมุนเวียน หรือเรียกว่า การทำไร่เลื่อนลอย (Shifting Agriculture) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วในไร่ 1 แปลงจะสามารถปลูกข้าวได้เพียง 1 หรือ 2 ปีเท่านั้น ในปีที่ 3 จะได้ผลผลิตที่ไม่ดี เนื่องจากชาวเขายังไม่รู้จักรการไถยหรือบำรุงดิน จึงต้องบุกเบิกพื้นที่ใหม่ตามคำเปรียบเปรยของภาษาไทยใหญ่ที่ลีซอนำมาใช้กันว่า “แม่ฮ้าง 3 ผัว บ่ดีเอา ไร่เหล่า 3 ปี บ่ดีทำ” และต้องพักที่ดินนั้นไว้เป็นเวลาประมาณ 7 ปี เพื่อให้ระบบนิเวศและความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินกลับคืนมา ชาวลีซอจึงจะวนกลับมาทำการเพาะปลูกในพื้นที่เดิมดังกล่าว และพักที่ดินบริเวณอื่นนั้นเป็นวัฏจักรต่อไป แต่เมื่อที่ดินในบริเวณนั้นมีจำกัดจึงต้องอพยพย้ายถิ่นไปยังที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์แหล่งอื่น ๆ ต่อไป กล่าวได้ว่าปัจจัยในด้านที่ดินทำกินถือเป็นสาเหตุหลักที่มีผลต่อการตัดสินใจในการอพยพโยกย้ายของชาวลีซอมากที่สุด

ประการที่สอง ด้วยระบบความสัมพันธ์ทางครอบครัวของชาวลีซอ อำนาจในการตัดสินใจสิทธิ์ขาดจะอยู่ที่หัวหน้าครอบครัวแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งเมื่อหัวหน้าครอบครัวได้ตัดสินใจว่าจะอพยพไปอยู่ที่แห่งใดแล้ว สมาชิกทุกคนในครัวเรือนไม่ว่าจะเป็นชาย หรือสะใภ้ หรือมีจำนวนกี่คนก็ตาม

ก็ต้องอพยพโยกย้ายที่กินทำกิน และที่อยู่อาศัยแหล่งใหม่ตามผู้นำครอบครัวไปด้วยทุกคน (วรชาติ เดชพงศ์ภูมิราชย์, 2547)

ประการที่สาม เนื่องจากชาวลิซอเป็นพวกรักสงบ ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกิดความขัดแย้ง หรือทะเลาะเบาะแว้งกันระหว่างตระกูล เมื่อมีผลการตัดสินชื้อออกมาแล้วไม่ว่าฝ่ายใดจะแพ้หรือชนะ ก็ตาม มีธรรมเนียมของชาวลิซอที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ กลุ่มที่มีจำนวนน้อยกว่าจะต้องเป็น ฝ่ายอพยพออกไปจากหมู่บ้านเพื่อเป็นการยุติปัญหาและไม่ประสงคืจะทะเลาะเบาะแว้งกันต่อไป

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ชาวลิซอบางส่วนอพยพลงมาจากเหนือของ พม่า แต่เมื่อพม่าประสบปัญหาทางการเมือง ประกอบกับการขาดแคลนที่ดินทำกิน ชาวลิซอจึงได้อพยพจากตอนใต้ของเมืองเชียงตุงลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่คอยผาลั้ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ระหว่างปี พ.ศ. 2462-2464 (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 6001) ต่อมาในปี พ.ศ. 2467 กลุ่มนี้ได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านคอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย และอีกกลุ่มหนึ่งที่คอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ การตั้งถิ่นฐานในระยะแรกชาวลิซอจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในระดับสูงตั้งแต่ 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกฝิ่น

กลุ่มที่อาศัยอยู่บ้านคอยช้าง ได้มีการขยายตัวโดยมีหมู่บ้านแม่มอญ คอยล้าน และห้วยล้าน เป็นบริวาร ส่วนลิซอที่อยู่คอยอ่างขางมีการขยายตัวไปยังบ้านถ้ำจ๊อบ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ (นาวัน วงศ์รัตนมัจฉา, 2547)

ในปี พ.ศ. 2490 บางส่วนย้ายไปจัดตั้งที่บ้านนาเลา (ปัจจุบัน คือ บ้านลิซอห้วยแห้ง) ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่, บางส่วนย้ายไปอยู่คอยหลังเมือง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ นำโดยนายเลาซาง เลายี่ปา, บางส่วนย้ายไปที่ขุนคอง (ขุนคอง เดิมตั้งอยู่เขตติดต่อ 4 ตำบล คือ ตำบลเมืองแหง ตำบลเมืองคลอง ตำบลเมืองงาย และตำบลเชียงดาว) ที่ตั้งบ้านเก่าเลาภู ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน บางส่วนย้ายไปอยู่คอยสามหมื่น ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง และบางส่วนย้ายไปอยู่บ้านจอมหมก และขุนแจ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนำโดยนายแก่หลวงผะ แสนหลวง

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 กลุ่มที่อยู่บ้านหลังเมือง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ นั้นส่วนหนึ่งได้ย้ายกลับไปอยู่บ้านนาเลา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนที่เหลือย้ายไปอยู่เขตจังหวัดตาก (หลักกิโลเมตรที่ 12) อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ในระหว่างที่อยู่บ้านนาเลา (พ.ศ. 2504) มีตระกูล “งัว” หรือเลายี่ปา หรือ “ปลา” เกิดการทะเลาะขัดแย้งกับตระกูล “เบียะ” หรือตระกูลตามี หรือ “ผึ้ง” อย่างรุนแรง และมีการฆ่าฟันกันเกิดขึ้น จึงได้อพยพแยกย้าย ขยายไปอีกหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านหนองกระแต เป็นต้น

ประมาณปี พ.ศ. 2506 กลุ่มที่อยู่บ้านขุนคอง ส่วนใหญ่ได้อพยพไปอยู่บ้านฝั้ว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน นำโดยนายสามน้ำค้าง เล่าอีปา, ที่คอยแม่แลบ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน นำโดยนายสามเมียว เล่าลี, ที่คอยก๊ิดสามสิบ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน นำโดยนายไล่เขียวคำ เล่าอีปา, ที่คอยห้วยน้ำดัง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่, และที่คอยแม่น้ำซุ่น หรือผาแดง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ นำโดยนายสุมเบ เล่าว้าง คงเหลืออยู่ที่เดิมไม่ก็ครัวเรือนสาเหตุที่มีการอพยพครั้งนั้น สืบเนื่องมาจากชาวลีซอไม่ชอบที่ทางการ (รัฐบาล) โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนสร้างโรงเรียน ต.ช.ด. ให้เด็กลีซอได้เรียนหนังสือ ช่วงเวลานั้นคนลีซอที่นับถือลัทธิผีต่างมีความคิดว่า รัฐบาลจะนำเด็กไปให้ยักยักกิน แล้วถ่ายมูลออกมาเป็นธนบัตรเงินไทย จึงมีความคิดว่าถ้าออกห่างรัฐบาลยิ่งมากเท่าใด จะมีความปลอดภัยต่อเด็กมากขึ้นเท่านั้น

ที่ตั้งบ้านขุนคอง (ปู่เห็งสาม) ในปัจจุบันมี ผู้เฒ่าปู่เห็งสาม (อะชาเป็ง) เล่าลี เป็นผู้ดำเนินการก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 และขยายไปยังบ้านแม่จาเหนือ และบ้านแม่จาใต้

ขอย้อนกลับไปพูดถึงกลุ่มลีซอที่อาศัยอยู่บ้านคอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายนั้น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2512 บางส่วนได้ออกไปตั้งถิ่นฐานยังบ้านคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร และขยายตัวเข้าไปยัง อำเภอพาน จังหวัดพะเยา และจังหวัดแพร่บางส่วน ส่วนที่อพยพจากพม่าตามเข้ามาทีหลัง ได้แก่ ที่คอยห้วยแม่คำ, คอยห้วยหมาก, ปางหนูน, และคอยแม่สะลอง (และจากแม่สะลองขยายมาที่บ้านห้วยส้าน หรือบ้านเลาต้า อำเภอแม่อาว จังหวัดเชียงใหม่) กลุ่มนี้อพยพเข้ามาในประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2480 ส่วนตระกูลจีนเข้าที่อยู่กระจัดกระจายนั้น แต่เดิมถูกกล่าวหาจากตระกูลอื่นว่ามี ผิดู หรือ ผีกัด หรือชาวลีซอเรียกว่า “พี๋เผอ” ถูกสังคมลีซอรังเกียจ จึงได้อพยพไปอยู่ที่แคมป์ 12 จังหวัดเพชรบูรณ์ ในปี พ.ศ. 2512

ในปี พ.ศ.2513 พบว่ามีหมู่บ้านลีซอตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยประมาณ 60 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 11,000 คน 1,600 หลังคาเรือน เฉลี่ยจำนวนคน 6.8 คนต่อหลังคาเรือน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542: 6002) ในระยะปี พ.ศ. 2521-2523 การกระจายตัวของประชากรลีซอถูกจำกัดจากทางรัฐบาล ด้วยมาตรการการควบคุมการอพยพ ดังนั้นการกระจายตัวของลีซอจึงอยู่ในพื้นที่ 10 จังหวัด แต่การอพยพยังคงมีอยู่โดยอพยพเป็นกลุ่มเล็ก ๆ จากหมู่บ้านหนึ่งไปยังหมู่บ้านหนึ่งโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวลีซอในปัจจุบัน จะตั้งบ้านเรือนบริเวณไหล่เขา หุบเขา และที่ราบเชิงเขาในระดับความสูง 150 เมตรจากระดับน้ำทะเลที่จังหวัดกำแพงเพชร จนถึงความสูง 1,500 เมตรจากระดับน้ำทะเลที่จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านส่วนใหญ่จะอยู่ในระหว่างระดับความสูง 600-1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวและพืชเมืองหนาว

จากผลการสำรวจของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545) ในปี พ.ศ. 2545 ปรากฏว่ามีชาวเขาเผ่าลีซอในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น 155 หมู่บ้าน 6,553 หลังคาเรือน 7,338 ครอบครัว และมีประชากรรวม 38,299 คน (ที่มีสัญชาติไทย ซึ่งในปัจจุบันลีซอที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนี้มีประมาณ 1 ใน 3 ที่ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย) แยกเป็นชายจำนวน 12,345 คน หญิงจำนวน 12,505 คน เด็กชายจำนวน 6,737 คน และเด็กหญิงจำนวน 6,712 คน คิดเป็นร้อยละ 4 ของประชากรชาวเขาในประเทศไทย (923,257) และเป็นลำดับที่ 7 ของจำนวนประชากรชาวเขาในประเทศไทยเรียงจากมากไปน้อย คือ กะเหรี่ยง แม่ขะ มูเซอ อีเกอ เย้า ถิ่น และลีซอ กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ 10 จังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย พบมากที่สุดที่จังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาคือจังหวัดเชียงราย ตามลำดับดังแสดงในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 การกระจายตัวของประชากรลีซอจำแนกตามพื้นที่จังหวัด

จังหวัด	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนครอบครัว	ประชากร				
				ชาย	หญิง	เด็กชาย	เด็กหญิง	รวม
1.เชียงใหม่	74	3,187	3,519	5,895	5,979	2,995	3,077	17,946
2.เชียงราย	43	1,659	1,796	2,909	2,967	2,139	2,117	10,132
3.แม่ฮ่องสอน	21	1,132	1,328	2,460	2,503	893	944	6,800
4.ตาก	8	339	429	672	646	456	344	2,118
5.เพชรบูรณ์	1	114	120	178	175	108	83	544
6.พะเยา	2	34	43	64	67	49	39	219
7.สุโขทัย	1	24	26	55	49	25	34	163
8.ลำปาง	2	28	35	45	52	30	31	158
9.กำแพงเพชร	2	27	29	50	59	19	20	148
10.แพร่	1	9	13	17	8	23	23	71
รวม	155	6,553	7,338	12,345	12,505	6,737	6,712	38,299

ที่มา: กองสงเคราะห์ชาวเขา (2545: 24)

1.3.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการวิจัย

1) ประวัติความเป็นมา

สำหรับความเป็นมาในการก่อตั้งหมู่บ้านแม่ตะแคง คือ เมื่อปี พ.ศ. 2519 ในสมัยที่นายนาวัน เลาฮีปา (หรือ พ.ต.ท.นาวัน วงศ์รัตนมัจฉา ในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูเชียงใหม่อยู่ใน

ขณะนั้น กำลังจะเดินทางด้วยเท้ากลับบ้านที่ดอยสามหมื่น อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ต้องเดินทางผ่านบ้านเลาญ บ้านสามเต้า และลำน้ำแม่เตะ เมื่อไปถึงลำน้ำแม่เตะแล้วเห็นว่ามิแหล่งน้ำ และที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ มีความเหมาะสมที่จะเพาะปลูกข้าว ข้าวโพด และพืชต่าง ๆ จึงกลับไปแจ้งให้นายเลาญ ผู้เป็นบิดาทราบ เมื่อได้ปรึกษากันภายในครอบครัวแล้ว สรุปว่าที่บ้านสามหมื่นนั้นมีความเหมาะสมแต่เพียงการเพาะปลูกพืชเสพติด (ฝิ่น) ซึ่งปลูกก็ปลูกก็ไม่ได้ผลผลิต เพราะถูกเจ้าหน้าที่รัฐปราบปรามเสมอ และเล็งเห็นว่าในอีกไม่ช้ารัฐบาลจะต้องห้ามปลูกฝิ่นอย่างเด็ดขาด ซึ่งจะทำให้ชาวลิซอขาดหนทางทำมาหากินประกอบกับในช่วงเวลานั้นชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์กับผู้ที่ยึดถือลัทธิผีมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ดังนั้น นายนาวัน เล่ายี่ปา ซึ่งเป็นผู้ที่ยึดถือศาสนาคริสต์จึงได้เดินทางไปสำรวจที่ดินอีกครั้งหนึ่ง และสอบถามจากคนไทใหญ่ สัญชาติไทย ที่อยู่ในเมืองเวียงแหงมานานว่า ได้มีผู้ใดจับจองที่ดินนี้หรือไม่ และเหตุใดจึงไม่มีใครอาศัยอยู่ จึงได้รับคำตอบว่าที่แห่งนี้มี ผู้จับจองที่ดินอยู่เพียง 2 แปลง ส่วนสาเหตุที่ไม่มีใครกล้าเข้าไปอยู่นั้น เนื่องจากพื้นที่แห่งนี้แต่เดิมมีผีดุหรือเจ้าที่ร้ายมาก หากใครเข้าไปค้างแรมในพื้นที่แห่งนี้จะมีอันเป็นไปทันที หรือหายสาบสูญไป นอกจากนี้ยังมีเชื้อไข้มาลาเรียชนิดร้ายแรงด้วย นายนาวัน เล่ายี่ปา จึงได้เจรจากับเจ้าของที่ดิน ดังกล่าวโดยนำวัวจำนวน 2 ตัว เพื่อแลกกับที่ดินผืนนี้ ซึ่งในการก่อตั้งหมู่บ้านลิซอแม่เตะแห่งนี้ เริ่มแรกมีผู้เข้ามาอาศัยอยู่พร้อมกันจำนวน 5 ครอบครัว ได้แก่

1. ครอบครัวของนายเลาญ เล่ายี่ปา (วงศ์รัตนมัจฉา)
2. ครอบครัวของนายยี โนรี และนางป้ามะ (วงศ์รัตนมัจฉา)
3. ครอบครัวของนายหลวง อะเบอ เล่ายี่ปา (วงศ์รัตนมัจฉา)
4. ครอบครัวของนายยี อะหัง
5. ครอบครัวของนายหลวง เลาคี

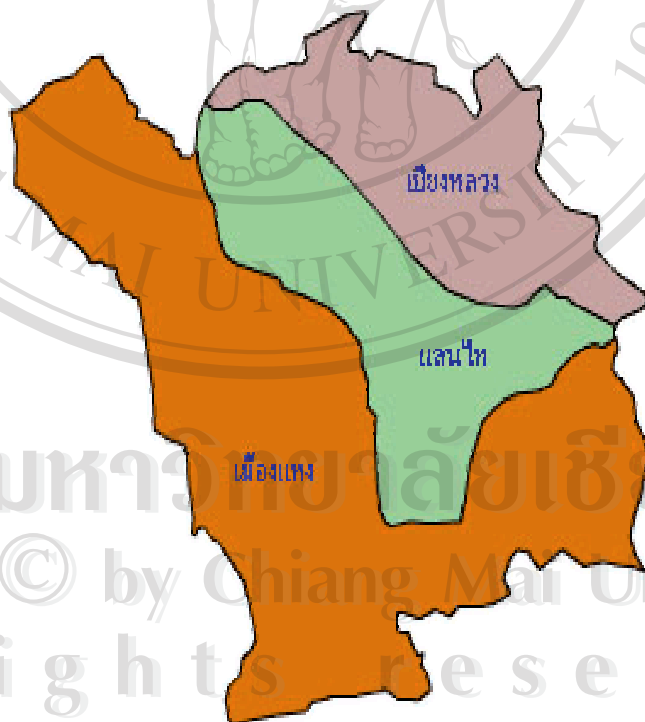
รูปภาพที่ 1.1 ลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวลิซอบ้านแม่เตะ

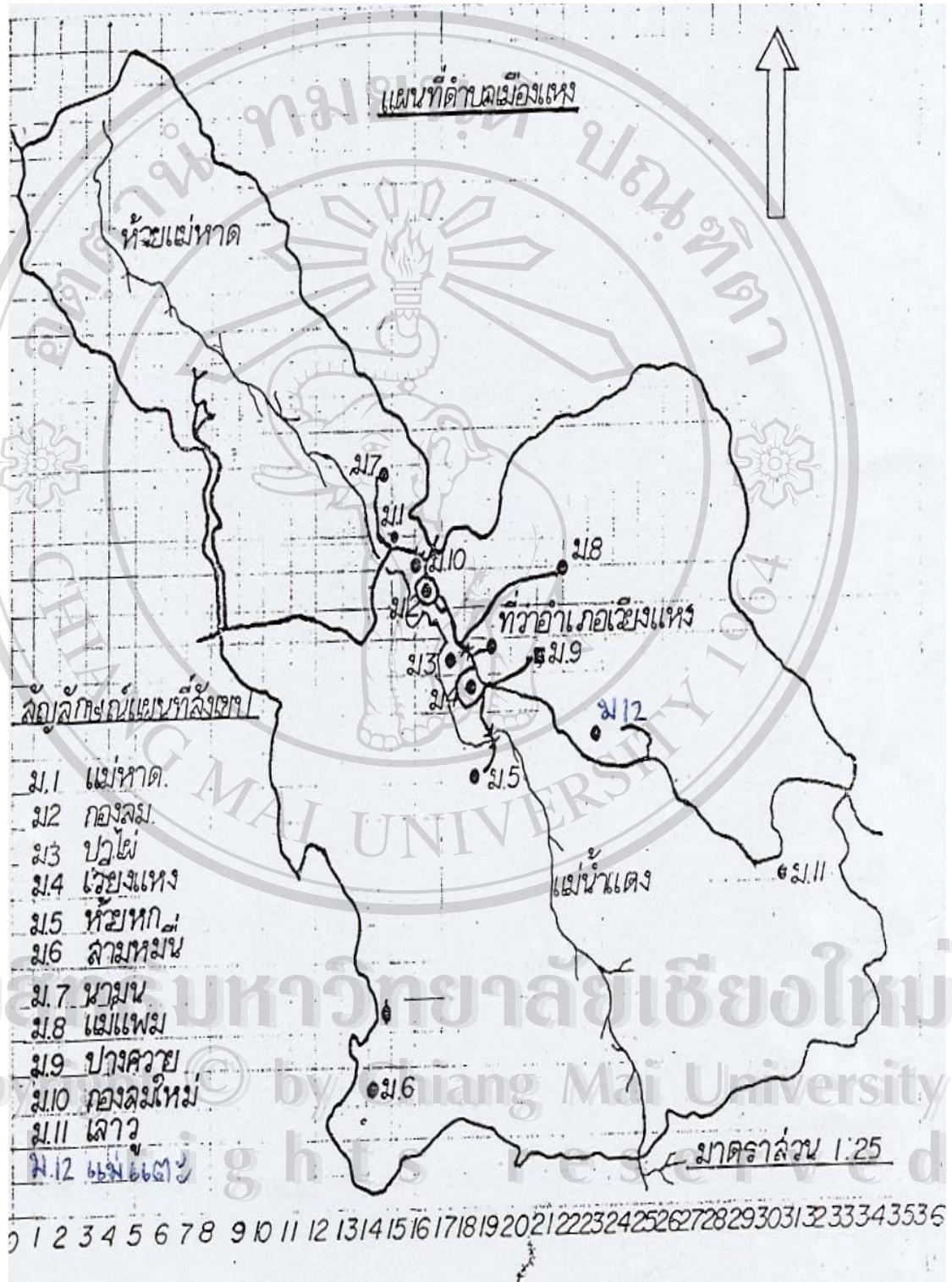
ที่มา: โดยผู้ศึกษา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 พ่อเผ่าเลาเว เลย์ปา ผู้เป็นเสาหลักของหมู่บ้านได้ถึงแก่กรรม สมาชิกที่เหลืออยู่ภายในหมู่บ้านจึงปรึกษารื้อกันว่าจะอพยพโยกย้ายครอบครัวไปอยู่ที่แห่งอื่น หรือจะชักชวนผู้อื่นที่ขาดที่ดินทำกินมาอาศัยอยู่ร่วมกัน และผลในที่สุดเมื่อสมาชิกในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ รู้สึกเสียดายที่ดินผืนนี้ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และมีแหล่งน้ำแม่แตงไหล ผ่าน มีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูกและลูกหลานจะได้มีที่ดินทำกินต่อไป จึงได้ปรึกษากันและ ป่าวประกาศให้ผู้คนมาอาศัยอยู่ด้วย ถึงแม้ในช่วงแรกเริ่มนั้นจะไม่มีใครกล้าเข้ามาอาศัยอยู่ด้วยเพราะ ต่างกลัวผีกันมาก แต่ต่อมามีกลุ่มที่ย้ายมาจากบ้านถ้ำงอบ ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัด เชียงใหม่ มาสร้างบ้านเรือนอยู่ร่วมกันอีก 7 ครอบครัว และกลุ่มวัยรุ่นสมัยใหม่ที่มักกลัวผีก็ได้อพยพ เข้ามาอาศัยอยู่และทำกินกันมากขึ้น จนกระทั่งในปัจจุบันหมู่บ้านแม่แตงมีประชากรทั้งสิ้น 370 คน เป็นชาย 121 คน เป็นหญิง 249 คน มีจำนวนครัวเรือน 64 ครัวเรือน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง จำนวน 177 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่, 2547: 7)

รูปภาพที่ 1.2 ตำบลในอำเภอเวียงแหง

รูปภาพที่ 1.3 แผนที่หมู่บ้านในตำบลเมืองแหง

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแหง ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ (2545).

2) ลักษณะทั่วไปของพื้นที่บ้านแม่เตะ

2.1) สภาพทางภูมิศาสตร์

ภูมิประเทศในหมู่บ้านแม่เตะส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีพื้นที่ราบลุ่มแคบ ๆ ตามลำน้ำและในหุบเขา พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวน และอุทยานแห่งชาติ ชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองและไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน ลักษณะชุมชนเป็นชุมชนชนบทห่างไกลความเจริญ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ไม่มีสถานประกอบการ โรงแรม โรงงานอุตสาหกรรม และสถานบริการต่าง ๆ รายได้ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาการเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของพื้นที่คือ เป็นที่ราบบนภูเขา อากาศอบอุ่น คือไม่ร้อนหรือเย็นจนเกินไปนัก เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชตระกูลต่าง ๆ นอกจากนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นป่าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยแมกไม้นานาพันธุ์ เหมาะแก่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง และอีกประการหนึ่งก็ภายในพื้นที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และมีจารีตประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและส่งเสริมให้คงอยู่ตลอดไป

รูปภาพที่ 1.4 ป้ายหมู่บ้านลีซอแม่เตะ

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

● อาณาเขต

บ้านลีซอแม่เตะได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อราวกลางเดือนเมษายน พ.ศ. 2520 ในปัจจุบันตั้งอยู่ที่ หมู่ 12 ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีอาณาเขตดังนี้คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านปางควาย และบ้านเวียงแหง ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านไม้ยามกุ่ม ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

ทศใต้ ติดต่อกับบ้านเลา และบ้านขุนคอง ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียงแหง จังหวัด เชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านน้ำบ่อใหม่และบ้านสามหมื่น ตำบลเมืองแหง อำเภอเวียง แหง จังหวัดเชียงใหม่

● ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง อยู่บนเทือกเขาสูงชัน มีพื้นที่ราบลุ่มแคบ ๆ ระหว่างภูเขาตลอดริมสองฝั่งลำห้วยแม่น้ำเตะซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำเตงไหลผ่าน เป็นบางส่วน ลำน้ำเตงและลำห้วยสาขามีน้ำไหลตลอดปี มีป่าไม้ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ในเขตพื้นที่บนเทือกเขาสูง ส่วนใหญ่เป็นไม้จำพวกไม้สน สภาพพื้นดินเป็นดินทรายผสมดินลูกรัง มีการพังทลายของหน้าดินในปริมาณสูง สภาพภูมิอากาศค่อนข้างดี อากาศเย็นสบายตลอดปี มีฝนตกชุกในฤดูฝน และมีปริมาณของน้ำฝนค่อนข้างสูง ในฤดูหนาวอากาศหนาวจัด ในฤดูแล้งไม่แล้งจนเกินไป มีอากาศร้อนเฉพาะในตอนกลางวัน

รูปภาพ 1.5 แม่น้ำเตะแหล่งน้ำสำคัญในหมู่บ้านลีซอแม่เตะ

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

2.2) สภาพทางสังคม

ครอบครัวลีซอ โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก บางครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย เช่น ครอบครัวที่บุตรชายแต่งงานกับหญิงสาวแล้วหญิงสาวย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของฝ่ายชาย หรือชายเข้าไปอยู่ในครอบครัวของฝ่ายหญิง เนื่องจากเหตุผลของการชดเชยแรงงานเพื่อเป็นค่าสินสอดของฝ่ายหญิง แต่เมื่อถึงเวลาที่สมควรตามที่ได้ตกลงกันไว้ ชายหญิงที่แต่งงานจะแยกตัวไปเป็นครอบครัวใหม่

แต่อย่างไรก็ตาม ลิขอนิยมตั้งบ้านเรือนหรือตั้งถิ่นฐานใกล้กับญาติพี่น้องหรือผู้ที่มีแซ่สกุลเดียวกัน แซ่สกุลของลิขอนมีประมาณ 20 แซ่สกุล แต่ละแซ่สกุลจะเป็นที่รู้จักกันไม่ว่าจะอยู่ในท้องถิ่นใด มีการนับลำดับชั้นความเป็นญาติอย่างเคร่งครัด ภายในแซ่สกุลเดียวกัน รวมทั้ง ในกลุ่มย่อยของแซ่สกุลเดียวกันด้วย จะเกี่ยวพาราสีหรือแต่งงานกันไม่ได้

ลิขอนิยมและต้องการบุตรชายมากกว่าบุตรสาว ด้วยความคิดว่าบุตรชายเมื่อเติบโตขึ้นสามารถเลี้ยงดูบิดามารดาได้ แต่บุตรสาวเมื่อเติบโตขึ้นแต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่กับฝ่ายชาย

การเกี่ยวพาราสี ปกติชายหนุ่มกับหญิงสาวจะไม่เกี่ยวพาราสีกันเมื่อพบกันในหมู่บ้าน แต่มีโอกาสเกี่ยวกันในเวลาดังต่อไปนี้

1. การเกี่ยวกันไนไร่ ในขณะที่กำลังเดินทางไปไร่ หรือขณะทำงานไนไร่ แต่ต้องไม่มีญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นผู้ชายที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น จึงจะสามารถพุดจาเกี่ยวพาราสีกันได้ และฝ่ายชายสามารถเกี่ยวพาราสีหญิงได้แม้ในขณะที่หญิงสาวอยู่เพียงลำพัง
2. การเกี่ยวกันที่ครกกระเดื่องตำข้าว ในเวลาค่ำหญิงสาวจะออกมาตำข้าวเพื่อใช้ในการบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อชายหนุ่มได้ยืมเลียงตำข้าวจะออกมาช่วยตำข้าว ณ ที่นั้น จึงเป็นเวลาที่ยกชายหนุ่มและหญิงสาวมีโอกาสเกี่ยวกัน ซึ่งครกกระเดื่องนี้ยังมีให้เห็นในบางหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันลิขอนิยมสีข้าวจากเครื่องจักร ทำให้ประเพณีเกี่ยวสาวที่ครกกระเดื่องหายไปด้วย
3. การเกี่ยวกันโดยร้องเพลงโต้ตอบกัน โดยชายหนุ่มจะนัดกับพ่อสื่อเพื่อติดต่อหญิงสาว แล้วนัดแนะกันมาร้องเพลง ณ จุดนัดพบในหมู่บ้านในเวลาค่ำ หลังจากรับประทานอาหารเย็นแล้ว ก่อกองไฟแล้วร้องเพลงโต้ตอบกัน ซึ่งเพลงที่ร้องลิขอ เรียกว่า “แบ แส” หรือ เพลงเล็ก
4. การเกี่ยวกันในงานประเพณี ได้แก่ วันปีใหม่อลิขอ ซึ่งตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ และวันปีใหม่อผู้ชาย (เฮ้อ ยี ปา) ในประมาณเดือนมีนาคม จะมีการเดินรำโดยการจับมือกันเป็นวงกลม เดินรำตามนักดนตรีซึ่งเป็นผู้ชายเล่นดนตรีและเดินนำอยู่ตรงกลางวง ซึ่งเครื่องดนตรีที่ใช้มี 3 ประเภท ได้แก่

- ผู้หลู เป็นเครื่องดนตรีลิขอที่มีลักษณะคล้ายแคน
- ซือบือ เป็นเครื่องดนตรีลิขอที่มีลักษณะคล้ายซอสามสาย
- จู่หลี่ เป็นเครื่องดนตรีลิขอที่มีลักษณะคล้ายขลุ่ย

ในขณะที่เดินรำ ชายหนุ่มสามารถจับมือหญิงสาวได้ และพุดจาเกี่ยวพาราสี รำพึงรำพันถึงความรัก ความคิดถึงที่มีต่อหญิงสาว ซึ่งหากฝ่ายหญิงมีความพึงพอใจ ชายหนุ่มอาจมอบของขวัญระลึกหรือเงินทอง (หย่า หยิ) เป็นการมัดจำหญิงสาวไว้ แล้วจึงให้เฒ่าแก่เป็นผู้เจรจาตกลงคำสินสอดกับบิดามารดาของฝ่ายหญิงภายหลัง

การแต่งงาน การแต่งงานจะมีขึ้นหลังจากที่ชายหนุ่มได้ให้ของมัดจำหญิงสาวไว้แล้ว ฝ่ายชายจะนัดแม่สื่อซึ่งเลือกจากผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับฝ่ายชายและมีความสนิทสนมกับฝ่ายหญิง ร่วมกันไปชักชวนหญิงสาวที่ทำงานอยู่ในไร่เพื่อหนีไปอยู่ด้วยกันในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วพ่อแม่ฝ่ายชายจะส่งคนกลาง หรือเต่าแก่จำนวน 2 คนมาสู่ขอหญิงสาวจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงและเจรจาตกลงกันเรื่องค่าสินสอด และที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงาน ลิขสิทธิ์ว่าการแต่งงานเป็นการซื้อหญิงสาว หากฝ่ายชายไม่มีเงินเพียงพอจะต้องอาศัยอยู่บ้านพ่อแม่ฝ่ายหญิงเพื่อทำงานชดใช้เงินค่าสินสอดตามที่ได้ตกลงกันว่ามิระยะเวลานานเท่าใด

● ในด้านศาสนา

ความเชื่อทางศาสนาของชาวลีซอส่วนใหญ่ยังคงนับถือผีตามบรรพบุรุษของตน ผู้ที่หันไปนับถือศาสนาพุทธนั้นก็มิอยู่บ้าง แต่ก็ยังนับถือผีควบคู่กันไปด้วย และยังคงมีหิ้งบูชาผีในบ้านเรือนของตน แต่บางส่วนที่หันไปนับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ชาวลีซอที่นับถือศาสนาคริสต์จะเลิกนับถือลัทธิบูชาผีโดยสิ้นเชิง

ปัจจุบันชาวบ้านลีซอแม่แตะส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธผสมกับผีบรรพบุรุษของตน โดยมีผู้ที่นับถือลัทธิผีคิดเป็นร้อยละ 52 ส่วนอีกจำนวนร้อยละ 48 นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ ภายในหมู่บ้านมีศาสนสถาน 2 แห่ง ได้แก่

1. ศาลปู่เจ้า หรือ อาปาโหม่วฮี (แฉะฝ่าจื่อ) เป็นที่อยู่ของ อาปาโหม่ว หรือผีประจำหมู่บ้าน เพื่อใช้เป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านผู้ที่นับถือลัทธิผี ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านแม่แตะบนเนินเขาเหนือหมู่บ้านที่ชาวบ้านอาศัยอยู่ มีหมอมือหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลสถานที่ของศาลปู่เจ้า

รูปภาพที่ 1.6 ที่อยู่ของศาลปู่เจ้าประจำหมู่บ้าน

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

ในทุกหมู่บ้านลือซอจะมี “หมอมือง” หรือ *เหมอเมอผ่า* เป็นผู้นำของชุมชนในด้านการประกอบพิธีกรรมตามกำหนดเวลาประจำปี และเป็นผู้ที่ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างตามจารีตประเพณีลือซอ คุณสมบัติสำคัญของการเป็นหมอมือง คือ เป็นชายหัวหน้าครอบครัว มีความรอบรู้ในจารีตและขนบประเพณีของลือซอเป็นอย่างดี รู้จักวิธีการและกระบวนการในการประกอบพิธีกรรมของส่วนรวม และมีความสนใจในการเข้าร่วมรับการคัดเลือกเป็น “หมอมืองประจำหมู่บ้าน” ที่ผ่านมาชาวบ้านลือซอแม่แตงที่นับถือลัทธิผีบรรพบุรุษได้เชิญ หมอผี หรือ *หนี่ผ่า* ในหมู่บ้านทั้ง 2 คน คือ นายแก่เงาะ แซ่ลี และ นายจาวผะ เลาหมู่ เพื่อเข้ารับการทดสอบในการคัดเลือกตำแหน่งหมอมืองประจำหมู่บ้านคนใหม่แทนคนเก่าที่เสียชีวิตจากการชราภาพ ในการคัดเลือกหมอมืองจะกระทำกันที่ *อาปาโหม่วฮี้* แห่งนี้โดยการโยนไม้เสี่ยงทาย ซึ่งเป็นไม้ 2 อันรูปโค้งเสี้ยวเป็นพระจันทร์ หาก *หนี่ผ่า* คนใดโยนไม้กว่า 1 อัน หางย 1 อันติดต่อกัน 3 ครั้ง ผู้นั้นจะถูกเชื่อว่าเป็นที่ยอมรับและถูกคัดเลือกจาก *อาปาโหม่ว* และสมาชิกในหมู่บ้านจะแต่งตั้งผู้นั้นเป็น *เหมอเมอผ่า* ซึ่งจะมีพันธะที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ไปตลอดชีวิต และในการคัดเลือกที่ผ่านมาปรากฏว่า นายแก่เงาะ แซ่ลี คือผู้ที่ถูกคัดเลือกจาก *อาปาโหม่ว* ในการเป็น *เหมอเมอผ่า* ประจำหมู่บ้าน

ตำแหน่ง *เหมอเมอผ่า* ไม่มีการสืบทอดถึงบุตรหลาน การคัดเลือกจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการตั้งชุมชนใหม่ หมอมืองคนเก่าเสียชีวิตไป เปลี่ยนศาสนา หรือย้ายออกไปจากชุมชน *เหมอเมอผ่า* เป็นตำแหน่งที่มีเพียง 1 คนในแต่ละหมู่บ้าน

บทบาทหน้าที่สำคัญของหมอมือง คือ การวางตัวหรือมีจริยวัตรปฏิบัติเป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้าน คอยชักเตือนและพิจารณาความผิด ตลอดจนปรับโทษต่อผู้กระทำผิดจารีตจนเป็นที่เลื่อมใสต่อส่วนรวม เช่น การมีชู่ ลักขโมย และการทะเลาะวิวาท เป็นต้น และเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมระดับชุมชนที่ต้องกระทำกันที่ *อาปาโหม่วฮี้* อันได้แก่ พิธีกรรมตามกำหนดเวลา เช่น พิธีกรรมตามประเพณีปีใหม่ พิธีกินข้าวใหม่ หรือพิธีกินข้าวโพดใหม่ และพิธีกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาล้วนรวมในชุมชน เช่น *กู๋ลั่ว* (พิธีส่งเคราะห์ส่งกรรม) หรือ *ละลั่ว* (*ไล่ผี*) เป็นการทำให้พิธีขับไล่ผีร้ายออกจากหมู่บ้านอันเป็นสาเหตุให้ชาวบ้านส่วนใหญ่เจ็บป่วย นอกจากนี้ หมอมืองยังทำหน้าที่กำหนดวันศีล (วันกรรม) หรือวันหยุดตามจารีตประเพณีซึ่งมีขึ้นทุก 15 วัน เพื่อให้ชาวบ้านหยุดงานอยู่บ้านเพื่อทำความสะอาดหิ้งบูชาและเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ และหมอมืองจะมีหน้าที่ในการทำความสะอาดอาณาเขตของ *อาปาโหม่วฮี้* และดูแลให้อยู่ในสภาพที่เป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

หมอมืองมีสภาพภาพสูงในสังคมลือซอ เนื่องจากเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของการยึดมั่นในจารีตประเพณี หรือ *อี หลี่* การไปรวมตัวกันเพื่อเดินรำและอวยพรที่หน้าบ้านหมอมืองในวันปีใหม่เป็นประจำทุกปีซึ่งเป็นการให้ความเคารพหมอมืองตามศรัทธา การยอมรับในการตัดสินกรณีพิพาทหรือความขัดแย้งระหว่างชาวบ้าน และการเคารพเชื่อฟังหรือดำเนินชีวิตตามแบบอย่าง

ของบรรพชน เหมือนเป็นการสร้างพันธะและเสริมพลังให้กับอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่แสดงว่าผู้ดำรงตนอยู่ในกรอบแบบแผนของจารีตดั้งเดิมที่ปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมจะมีภูมิคุ้มกันหรือการได้รับพรและคุ้มภัยจากผีอารักษ์เป็นอย่างดี

แต่ในบริบทของสังคมปัจจุบันการแต่งตั้งคนรุ่นใหม่หรือชาวบ้านคนอื่นให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน (ข่าหั่ว) หรือผู้นำอย่างเป็นทางการ รวมทั้งการเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และการได้รับความรู้ ความคิดจากระบบการศึกษาสมัยใหม่ ที่ทำให้คนมีเหตุผลและไม่เชื่ออำนาจเหนือวิญญาณ รวมทั้งอิทธิพลจากการรับวัฒนธรรมจากภายนอกของวัยรุ่นสมัยใหม่ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อสถานภาพทางสังคมของหมอเมืองเป็นอย่างมากการที่ชาวบ้านบูชาเงินตรามากกว่าจะยึดถือจารีตประเพณีทำให้บทบาทหน้าที่ของหมอเมืองได้ถูกลดความสำคัญลงไป

2. โบสถ์คริสต์ประจำหมู่บ้าน มีชื่อว่า “คริสตจักรลีซอบ้านแม่เตะ” ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านแม่เตะ เป็นศาสนสถานในการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์เป็นประจำทุกวันอาทิตย์ นอกจากนี้ ยังใช้เป็นพื้นที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน อาทิเช่น การฝึกอบรมทางวิชาชีพ การอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการเลือกตั้ง การอบรมความรู้ในการจัดปัญหาเสพติด เป็นต้น มีศาสนาจารย์ 1 คน ซึ่งชาวลีซอเรียกว่า มะ ผ่า คือ นายจิรศักดิ์ วงศ์รัตนมัจฉา ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลโบสถ์ และทำการสอนเทศนาในทุกเช้าวันอาทิตย์

รูปภาพที่ 1.7 คริสตจักรหมู่บ้านลีซอแม่เตะ

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

ศาสนาจารย์ และ ศิษยาภิบาลประจำคริสตจักรหมู่บ้านลีซอแม่เตะ มีบทบาทและความสำคัญทางจิตใจต่อชาวบ้านที่หันมานับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์อย่างมากในปัจจุบัน สังเกตได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่คริสตจักรจัดขึ้นมาล้วนมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างแท้จริง ยกตัวอย่างเช่น ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการติดยาเสพติดของวัยรุ่น

ซึ่งถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของหมู่บ้าน ด้วยการชักชวนให้วัยรุ่นได้ใช้เวลาว่างอย่างเกิดประโยชน์ โดยคริสตจักรได้จัดกิจกรรมของเยาวชนในหลาย ๆ ด้าน อาทิเช่น การส่งเสริมทางการศึกษาแก่ผู้ที่สนใจศึกษาต่อทางด้านพระคัมภีร์และอักษร การส่งเสริมด้านการขับร้องเพลงและการเล่นดนตรี การจัดการเข้าค่ายเพื่ออบรมทางด้านจิตวิญญาณ การจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคริสตจักรต่าง ๆ ของลือชอภายในจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งจัดหาเสื้อผ้าชุดกีฬาและอุปกรณ์อย่างครบถ้วนด้วยความสนับสนุนทางการเงินจากคริสตจักรในต่างประเทศอย่างเต็มที่

นอกจากนี้ บทบาทของศิษยาภิบาลในการสั่งสอนศีลธรรมยังเป็นที่สัรทธาแก่สมาชิกในหมู่บ้านโดยทั่วไปอีกด้วย เพราะวัฒนธรรมลือชอดั้งเดิมในอดีตบางประการถูกถือว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัยและเข้าไม่ได้กับสังคมในสมัยปัจจุบันทั้งในแง่ศีลธรรมและความเหมาะสม ซึ่งแม้แต่ในสายตาของคนหัวโบราณก็กล่าวว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมในการเกี้ยวสาวในอดีต คือเมื่อหนุ่มสาวมีความรู้สึกพึงพอใจต่อกันจะนัดกันในวันที่หญิงสาวออกไปทำงานในไร่ เพื่อทำการจุดฝ้ายหญิงไปเป็นภรรยาของตนเป็นระยะเวลาหนึ่ง ขั้นตอนนี้ลือชอ เรียกว่า “ผู้หญิงหนีตามผู้ชายไปอยู่ด้วยกัน” แล้วจึงขอให้ คนกลาง หรือ เฒ่าแก่ ซึ่งได้จัดหาไว้แล้วนั้น ไปบอกกล่าวกับบิดามารดาของฝ่ายหญิงว่า “เนื่องจากชายหญิงทั้งสองได้ตกลงใจแต่งงานอยู่ด้วยกัน จึงมาบอกกล่าวให้ทราบว่าคุณสาวของคุณไม่ได้หายไปไหน แต่ได้ไปอยู่กับชายหนุ่มที่มีชื่ออะไร แซ่อะไร บุตรของใคร ตั้งแต่มื้อคินี้แล้ว และอีกสักครู่จะมาเจรจาเรื่องค่าตัวของหญิงสาว” หลังจากนั้นจึงเป็นการต่อรองเรื่องค่าสินสอด และที่อยู่อาศัยหลังการแต่งงาน ซึ่งถ้าหากฝ่ายชายขาดเงินทองสำหรับค่าตัวหญิงสาว พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเสนอให้ฝ่ายชายมา “ขึ้นเขย” โดยมาอาศัยอยู่ด้วยกันที่บ้านฝ่ายหญิง และกลายเป็นแรงงานภายในครัวเรือนของฝ่ายหญิง โดยจะตกลงกันว่าจะอยู่ที่ปี ซึ่งในปัจจุบันยังมีลักษณะแบบแผนการปฏิบัติดังกล่าวนี้อยู่ และไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดต่อจารีตประเพณี แต่เป็นสิ่งที่คนลือชอเองกลับยอมรับไม่ได้ เพราะคนลือชอยังมีความคิดหัวโบราณในเรื่อง “คุณค่าของความเป็นลูกผู้หญิง” และยังให้ความสำคัญกับ “ความบริสุทธิ์ก่อนแต่งงาน” อีกด้วย ดังนั้น การประพฤติตัวของลูกผู้หญิงที่ดีจะต้องใจเย็นและไม่ให้พ่อแม่เสียหน้าโดยการหนีตามผู้ชายไป อย่างไรก็ตาม เมื่อ เฒ่าแก่มาเจรจาค่าตัวของหญิงสาวในภายหลัง ฝ่ายชายจะต้องจ่าย “ค่าชุด” เพิ่มเติมจากค่าตัวของหญิงให้แก่พ่อแม่ของฝ่ายหญิงเพิ่มเป็นสองเท่า เพราะได้ทำให้พ่อแม่รู้สึก “เสียเกียรติ” หรือ *มีโศ* ซึ่งเป็นสิ่งที่ลือชอให้ความสำคัญมากเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ บทบาทของศิษยาภิบาลจึงมีความสำคัญในการจัดระบบความสัมพันธ์ทางเพศในปัจจุบันในการเลือกคู่ของชาวลือชอที่นับถือศาสนาคริสต์ ศิษยาภิบาลจะเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์นี้ระหว่างหนุ่มสาวลือชอในหมู่บ้านแม่เตะในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเริ่มมีความ

พึงพอใจต่อกัน อาจเริ่มจากการส่งจดหมายโต้ตอบกันโดยผ่านทางศิษยาภิบาลนี้ และในการเจรจาผู้ขอต่อพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายจนกระทั่งการจัดพิธีแต่งงาน ศิษยาภิบาลยังมีบทบาทในการดำเนินพิธีการแต่งงานตามศาสนาคริสต์ ซึ่งหญิงสาวที่บริสุทธิ์จะได้รับเกียรติ (มี โค) ในการจัดพิธีการแต่งงานที่เรียกว่า “จับมือแต่งงาน” ตามแบบคริสตชน เพราะฉะนั้น บทบาทของศิษยาภิบาลในด้านนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “พ่อสื่อ” เพื่อให้การเลือกคู่ของหนุ่มสาวคริสเตียนในหมู่บ้าน แม่แต่ละคนไปอย่างถูกต้องคล่องแคล่วและอยู่ในสายตาของศิษยาภิบาลซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีเกียรติ (มี โค) และมีจริยวัตรดี อย่างไรก็ตาม บทบาทหน้าที่ในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงของศิษยาภิบาลนี้จะครอบคลุมเพียงแต่เฉพาะหนุ่มสาวที่นับถือศาสนาเท่านั้น ดังนั้นหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้นับถือศาสนาคริสต์ การเลือกคู่จะต้องใช้วิธีการดั้งเดิมตามประเพณีต่อไป

● ในด้านการสาธารณสุข

ชาวลิซอมักจะตั้งหมู่บ้านใกล้เคียงกับน้ำตก เพื่อจะได้น้ำไม่ไผ่ หรือไม้ซางทะเลกลางปล่องยาวมาต่อกันเป็นทางเพื่อให้ น้ำไหลมาตามร่องไม้ไผ่จากบนเขาน้ำมาใช้ภายในหมู่บ้านได้ทั่วถึงกัน โดยไม่ต้องเดินไปตักเอาน้ำในห้วยลำธาร เพราะลำไม้ซางหรือลำไม้ไผ่ที่ใช้แทนท่อน้ำประปาสามารถทำติดต่อกันไปทั่วทุกหลังคาเรือน นอกจากนี้ ในปัจจุบันบ้านแม่ละมามีการใช้ระบบการประปาภูเขาภายในหมู่บ้าน จึงมีน้ำเพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านตลอดทั้งปี

รูปภาพที่ 1.8 ภูมิปัญญาลิซอในการลำเลียงน้ำเพื่อใช้ในหมู่บ้าน

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

● ในด้านการศึกษา

บ้านแม่ละมามีศูนย์เด็กเล็กในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแหง จำนวน 1 แห่ง ซึ่งก่อตั้งมาเป็นระยะเวลาประมาณ 10 ปี โดยมี นางครุณี นิบุญท่า รับหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยงเด็ก ในหมู่บ้านลิซอแม่ละมามีโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เด็กลิซอส่วนใหญ่จะเข้าศึกษา

ในโรงเรียนเวียงแหงวิทยาคมจนถึงชั้นประถมศึกษา เด็กที่มีความประสงค์จะเรียนต่อและครอบครัวสนับสนุน สามารถจะศึกษาต่อได้ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเวียงแหงวิทยาคม (กสน.) ครอบครัวใดที่มีความพร้อมในด้านกำลังทรัพย์และเล็งเห็นประโยชน์ทางการศึกษามักจะส่งบุตรหลานเข้าเรียนโรงเรียนในตัวอำเภอเมืองเชียงใหม่ เพราะมีค่านิยมในความแตกต่างในความสามารถของบุคลากรและคุณภาพของสถาบันการศึกษา

อย่างไรก็ตาม สำหรับค่านิยมในด้านการศึกษาก็มีประการหนึ่ง คือ ลีขอมมีความเห็นว่า ถึงแม้ว่าการศึกษามีประโยชน์ต่อบุตรหลานของตน แต่ครอบครัวจะต้องมีกำลังทรัพย์ในการสนับสนุนด้านนี้ด้วย ฉะนั้นในบางครัวเรือนที่ยากจน บุตรหลานมักจะไม่ได้รับการศึกษาที่สูงมากนัก โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง เพราะในความคิดของสังคมลีขอ รวมทั้งตัวเด็กเองมีความคิดว่าเป็นผู้หญิงไม่ต้องมีการศึกษาสูงมากก็ได้ อย่งไรก็ต้องแต่งงานและย้ายออกไปอยู่กับฝ่ายชาย เรียนมากก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์ใดๆ

รูปภาพที่ 1.9 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่ตะ

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

● ในด้านการสาธารณสุขระดับหมู่บ้าน

โดยส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่อาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสม.) จะเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการให้บริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานแก่ชาวบ้าน สมาชิก อสม. จึงได้รับความนับถือจากชาวบ้านมาก โดยสมาชิก อสม. มีรายชื่อและแบ่งเป็นแผนกดังต่อไปนี้

1. นายอะเลพะ เลาหมู่	เป็นประธาน
2. นายอะตาพะ ลีย่าง	เป็นเหรัญญิก
3. นางสาววัชรภรณ์ โจ้จา	ฝ่ายบัญชี ดูแลเรื่องบัตรทอง และบัตรทองฟรี

4. นางมยุรา เลาฮีปา	ดูแลเรื่องบัตรทอง และบัตรทองฟรี
5. นายธีรชัย วงศ์รัตนมัจฉา	แผนกยา
6. นายอะซือพะ นุพะ	แผนกยา
7. นางอะหมีมะ วงศ์รัตนมัจฉา	ตรวจมะเร็งเต้านม และมะเร็งปากมดลูก
8. นางอะหมีมะ แซ่หลี่	ตรวจมะเร็งเต้านม และมะเร็งปากมดลูก
9. นางครุณี นิบุญท่า	สุขภาพเด็กและโภชนาการเด็ก
10. นายอะเบ เลอะ	รับผิดชอบเรื่อง การบำบัดยาเสพติด
11. นายอะเล เยอะะ	รับผิดชอบเรื่อง การบำบัดยาเสพติด
12. นายอมร โนรี	รับผิดชอบเรื่อง การบำบัดยาเสพติด

2.3) ในด้านเศรษฐกิจ

ชาวลีซอเป็นพวกที่ยืนหยัดขันแข็งในการทำงาน ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่แตงเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้านการเพาะปลูกเป็นหลัก พืชที่สำคัญ คือ การทำไร่ข้าว ข้าวโพด กระหล่ำปลี ถั่วและพืชผักต่าง ๆ การทำไร่ข้าวเพียงเพื่อนำมาบริโภคภายในครัวเรือนตลอดปีเท่านั้น แต่หากมีเหลือจึงนำออกจำหน่ายบ้าง ในเวลารว่างผู้ชายจะเข้าป่าเพื่อหาของป่ามาขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขุดเห็ดสามารถนำรายได้มาสู่ครอบครัวได้ปีละหลายบาททีเดียว ส่วนการปศุสัตว์มีเพียงเล็กน้อย ซึ่งถือเป็นเพียงอาชีพเสริม ได้แก่ การเลี้ยงไก่และสุกร ถึงแม้ว่าในอดีตสัตว์ทั้งสองชนิดนี้จะมีค่าสำคัญในแง่ของการเลี้ยงไว้เพื่อใช้ในการเซ่นไหว้สังเวยในพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันนี้ การฆ่าไก่และหมูถูกเปลี่ยนจุดประสงค์ไปเพื่อการใช้ประกอบอาหาร ในการเลี้ยงต้อนรับแขกที่สำคัญของครัวเรือน เพื่อแสดงถึงความมีหน้ามีตาของชายหัวหน้าครอบครัวมากกว่าผู้ขายลีซอในหมู่บ้านแม่แตงนิยมการออกล่าสัตว์มาก และมีความสามารถในการใช้ปืนอัดลมและหน้าไม้เป็นอย่างดี โดยจะใช้เวลาในการทำกิจกรรมนี้ทุกครั้งที่มีเวลารว่างด้วยการเดินเท้าเข้าป่า ส่วนสัตว์ป่าและของป่าที่ล่ามาได้ส่วนใหญ่แล้วจะได้แก่ เก้งและหมูป่า ซึ่งจะนำมาแบ่งกันภายในกลุ่มที่ออกเดินทางไปล่าสัตว์ด้วยกัน ส่วนอาชีพรับจ้างและทำธุรกิจมีเพียงเล็กน้อยซึ่งจะสังเกตได้ว่าชาวลีซอไม่มีหัวทางการค้า จึงมักไม่เห็นชาวลีซอประกอบอาชีพค้าขายเท่าใดนัก

ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่แตงไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน เพราะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขียงดาว เขตป่าสงวนแห่งชาติของกรมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขียงดาว การเพาะปลูกของชาวลีซอมักจะปลูกพืชล้มลุก ในอดีตอาชีพที่สำคัญที่สุดของชาวลีซอคือการปลูกฝิ่น โดยปลูกมากเป็นอันดับสองรองลงมาจากชนเผ่าม้ง (มั่ว) ซึ่งมักจะปลูกฝิ่นในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อพิจารณาในแง่ผลผลิตของแต่ละครอบครัว ฝิ่นที่ผลิตได้

ส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าที่มารับซื้อ ชาวลีซอไม่ค่อยนิยมสุบฝิ่น จากการลงพื้นที่ในหมู่บ้าน ลีซอแม่แตะในครั้งแรก ๆ ยังมีการเพาะปลูกไร่ฝิ่นให้เห็นอยู่ แต่ในช่วงหลังเมื่อมีการปราบปราม อย่างเด็ดขาดและชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จนกระทั่งไร่ฝิ่นได้หมดไปจากหมู่บ้านแม่แตะ และเหลือผู้ที่เข้ารับการบำบัดการติดยาเพียงคนเดียวเท่านั้น ในปัจจุบันเศรษฐกิจของบ้านลีซอแม่แตะจะขึ้นอยู่กับ การเพาะปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งได้แก่

1. ในเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน จะทำการเพาะปลูกข้าว และข้าวโพด
2. ในเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน จะทำการเพาะปลูกพืชตระกูลถั่ว ต่าง ๆ
3. ในเดือนเมษายน ถึงเดือนธันวาคม ชาวบ้านจะทำการปลูกขิง
4. ในเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายนปลูกกระเทียมเป็นหลัก และสวนผัก ได้แก่ ผักกาดขาว ผักกาดเขียว ผักชีดอย ผักกะหล่ำปลี แครอท และหัวไชเท้า

รูปภาพที่ 1.10 การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงในหมู่บ้านแม่แตะ

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

2.4) ในด้านการปกครอง

ตามประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาแต่เดิมนั้น หัวหน้าหมู่บ้าน หรือ ขว่วทู้ จะเป็นผู้มีอำนาจ ทางด้านบริหารและตุลาการ แต่ในภายหลังธรรมเนียมปฏิบัติดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป โดยให้ผู้นี้อาวุโสภายในหมู่บ้านเป็นผู้เลือกหัวหน้า ซึ่งในการเลือกหัวหน้าหมู่บ้านมักไม่ค่อยมีความขัดแย้ง กัน เพราะถือเอาความเหมาะสมเป็นสำคัญ ซึ่งได้แก่ การเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี วางตัวเหมาะสม น่านับถือ และมีความเฉลียวฉลาด มีความรู้และไหวพริบดี และมีความรู้ภาษาไทย เมื่อมีเรื่องสำคัญ ที่จะต้องตัดสินใจ หัวหน้าหมู่บ้านจะไม่ทำการตัดสินใจโดยพลการ จนกว่าจะมีผู้อาวุโสใน หมู่บ้านทั้งหมดให้ความเห็นชอบ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากเป็นความผิดเพียงเล็กน้อยซึ่งมีโทษเพียงการ

ปรับและจำเป็นต้องทำการตัดสินใจโดยฉับพลัน หัวหน้าหมู่บ้านจะพิจารณาตัดสินทันทีโดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากบรรดาผู้อาวุโส และคำสั่งในเรื่องคำปรับนี้ให้ถือเป็นที่สุด ส่วนคนที่ได้รับโทษนี้จะต้องปฏิบัติตามทันทีโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ใด ๆ ทั้งสิ้น

ในปัจจุบันการทะเลาะเบาะแว้งหรือข้อพิพาทเพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านจะเป็นการตกลงกันระหว่าง 2 ฝ่ายที่ขัดแย้งกันว่าการให้ใคร หรือนับถือผู้ใดเป็นผู้ตัดสินหรือไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งผลการตัดสินนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าทั้งสองฝ่ายจะพอใจหรือไม่ ถ้าพอใจและตกลงกันได้ก็จะถือปฏิบัติตามคำตัดสินนั้น แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ยอมรับการตัดสินนั้นอาจให้บุคคลอื่นที่ตนเคารพนับถือว่าเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมเป็นผู้ตัดสิน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งภายในหมู่บ้านมักจะเป็นเรื่องการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น หรือความขัดแย้งภายในครอบครัว การหย่าร้าง การชู้สาว การลักขโมย การรุกรานพื้นที่ดินทำกินในเขตจับจองของผู้อื่น เป็นต้น ส่วนความขัดแย้งที่รุนแรงและถือเป็นปัญหาลังคมส่วนรวมในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านจะเป็นผู้ตัดสินก่อนแล้วทำการตักเตือนและปรับ แต่ถ้าบุคคลผู้นั้นไม่เชื่อฟังและยังกระทำความผิดอีกจึงจะส่งตัวให้แก่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อให้จัดการตามกฎหมายต่อไป

ในหมู่บ้านลีซอแม่แตมีผู้ใหญ่บ้าน (ข่าหวู่) ชื่อ นายอะตาพะ ลีช้าง มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คน คือ นายคำธร ไชยมีสยาอานนท์และนาย อะเลพะ โนรี มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองแหง (อบต.) จำนวน 1 คน คือ นายจิรศักดิ์ วงศ์รัตนมัจฉา ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการจัดทำและเสนอโครงการเพื่อของบประมาณทั้งในด้านการพัฒนาและการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมบริหารจัดการหมู่บ้านแม่แตจำนวน 22 คน โดยมีตำแหน่งหน้าที่ดังนี้คือ

1. ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน 1 คน
2. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน 2 คน
3. เลขานุการ, เภรัญญิก และที่ปรึกษา	จำนวน 1 คน
4. หัวหน้าหมวด 1-6	จำนวน 6 คน
5. รองหัวหน้าหมวด 1-6	จำนวน 12 คน
6. ประธานกลุ่มแม่บ้าน	จำนวน 1 คน
7. สมาชิกอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสม.)	จำนวน 13 คน
8. หมอผีประจำหมู่บ้าน	จำนวน 1 คน
9. ที่ปรึกษา	จำนวน 2 คน
10. คณะผู้อาวุโสของหมู่บ้าน	จำนวน 12 คน

อย่างไรก็ตาม บุคคลคนหนึ่งอาจมีตำแหน่งหน้าที่หลายตำแหน่งในเวลาเดียวกัน เพราะบุคลากรในหมู่บ้านที่มีความสามารถ มีการศึกษาและมีความพร้อมในการทำงานอุทิศตัวเพื่อชุมชนนั้นมีจำกัด แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่าบุคคลจำนวนน้อยเหล่านี้มีบทบาทในการชี้นำต่อชาวบ้านมากพอสมควร นอกจากนี้ การทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านยังแบ่งสายการดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชนและความเป็นอยู่ของชาวบ้านออกเป็น 6 หมวด หมวดละ 10 ครัวเรือนซึ่งหัวหน้าหมวดต่าง ๆ จะมีรองหัวหน้าหมวดอีกหมวดละ 2 คนในการช่วยดูแลรับผิดชอบในกรณีต่าง ๆ โดยมีรายชื่อดังนี้คือ

หมวด 1 ได้แก่

1. นายอะตาพะ ลีย่าง (ผู้ใหญ่บ้าน)	เป็นหัวหน้าหมวด
2. นายอะลีพะ โหล่เกียะ	เป็นรองหัวหน้าหมวด
3. นางมยุรา เลาชัยป่า	เป็นรองหัวหน้าหมวด

หมวด 2 ได้แก่

1. นาย อะเลพะ โนรี (ผู้ช่วยฯ)	เป็นหัวหน้าหมวด
2. นายมานะ วงศ์รัตนมัจฉา	เป็นรองหัวหน้าหมวด
3. นายอะเล เปียะพะ	เป็นรองหัวหน้าหมวด

หมวด 3 ได้แก่

1. นายบุญตา นิบุญท่า	เป็นหัวหน้าหมวด
2. นายอะเบ โหล่เกียะ	เป็นรองหัวหน้าหมวด
3. นางอะเล เลาหมู่	เป็นรองหัวหน้าหมวด

หมวด 4 ได้แก่

1. นายอะซื่อพะ นุพะ	เป็นหัวหน้าหมวด
2. นายอะเลพะ แซ่หลี่	เป็นรองหัวหน้าหมวด
3. นางอะปุม สิลี	เป็นรองหัวหน้าหมวด

หมวด 5 ได้แก่

1. นายกำธร ไชยมัสยาอานนท์ (ผู้ช่วยฯ)	เป็นหัวหน้าหมวด
2. นายกำพล ศรีศักดิ์นากุล	เป็นรองหัวหน้าหมวด
3. นายเบเบ แซ่หลี่	เป็นรองหัวหน้าหมวด

หมวด 6 ได้แก่

1. นายจิรศักดิ์ วงศ์รัตนมัจฉา (ส.อบต.)	เป็นหัวหน้าหมวด
2. นายอะเลโกะ แซ่หมี่	เป็นรองหัวหน้าหมวด

3. นายสมชาย เลาหมี่

เป็นรองหัวหน้าหมวด

สำหรับกฎระเบียบของหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านได้กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นระเบียบในการดูแลความเรียบร้อยและความสงบของหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกในหมู่บ้านแม่แต่ละทุกคนต้องปฏิบัติตาม มีดังนี้คือ

1. ห้ามเปิดบ่อนการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน
2. ห้ามซื้อขายและเสพยาเสพติด (ยาบ้า) ในหมู่บ้าน
3. ห้ามให้ที่พักพิงแก่ผู้ต้องหาที่หนีคดี หรือหนีความผิดมาจากที่อื่น
4. ห้ามติดต่อหรือซื้อขายรถที่ลักขโมยทุกชนิด
5. เมื่อมีการประชุม ถ้าผู้ใดไม่มาร่วมประชุมจะถูกปรับ 100 บาท
6. ห้ามทะเลาะวิวาทในหมู่บ้าน ถ้ามี จะถูกปรับ 500 บาท
7. ห้ามชักนำบุคคลอื่นเข้ามาตัดไม้ในชุมชน
8. ห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิดในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ถ้าฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท

กฎกติกาหมู่บ้านดังกล่าว สมาชิกในหมู่บ้านแม่แต่ละมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามอย่างเต็มที่

ส่วนผู้อาวุโส หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า คนเฒ่าคนแก่ หรือ ชูโหม่ว ชูตี คือ ผู้นำตามประเพณีลือชอ ผู้อาวุโสในแต่ละหมู่บ้านจะมีจำนวนหลายคน และเป็นผู้ที่มาจากแซ่สกุล ต่าง ๆ ในอดีตกลุ่มบุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่ตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่ดังกล่าวแล้ว เนื่องจากมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ปกครองของทางราชการเป็นผู้ทำหน้าที่แทนหน้าที่ของคณะผู้อาวุโสในปัจจุบันจึงเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาในเรื่องการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องตามประเพณี และการอบรมสั่งสอนรวมทั้งเป็นแบบแผนในการวางตัวที่เหมาะสมเพื่อเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในหมู่บ้านว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามจารีตประเพณีที่เรียกว่า อี้ หลี่ และหากผู้ใดทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องจะถูกตราหน้าว่าเป็นคนไม่รู้จักรับประเพณีหรือเรียกว่า อี้ หลี่ หม่า จู ซึ่งถือว่าเป็นคำกล่าวหาที่ถือว่ารุนแรงมากที่สุดเท่าที่เคยในความคิดของชนลือชอ หากเปรียบเทียบในภาษาไทยแล้วอาจให้ความรู้สึกในทำนองที่ว่า เป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษา และไม่มีมารยาท ไม่รู้จักการปฏิบัติตัวที่ดีในสังคม ไม่รู้กฎระเบียบของสังคม ไม่มีผู้สอนสั่ง และอาจหมายถึงผู้ที่ไม่มีศีลธรรมเลยทีเดียว เพราะฉะนั้น อี้หลี่ จึงเป็นสิ่งที่ชนลือชอให้ความสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้น ความหมายของคำว่า อี้หลี่ อาจหมายถึง กฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา ธรรมเนียม และวัฒนธรรม หรือแบบแผนที่ควบคุมความประพฤติของคนในสังคมนั้นเอง จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าบทบาท

ของคณะผู้อาวุโสจะลดลงไปก็ตามแต่ยังมีความสำคัญในการจัดระบบความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมลือชอยู่มากทีเดียว

ส่วนรายชื่อคณะผู้อาวุโสภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการหมู่บ้านในการตัดสินใจร่วมกับผู้นำระดับต่าง ๆ และเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการเป็นที่ปรึกษา ด้านขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วัฒนธรรมและการศาสนา ได้แก่

1. นางอะหมี่มะ เลาหมู่	อายุ 85 ปี
2. นายอาโม ลีลิ	อายุ 83 ปี
3. นายยี วงศ์รัตนมัจฉา	อายุ 72 ปี
4. นายอะเล เลาหมี่	อายุ 72 ปี
5. นางอะหม่มมะ โขจา	อายุ 65 ปี
6. นางอะหมี่มะ แซ่หลี่	อายุ 64 ปี
7. นายอะวอโปะ เลาหมู่	อายุ 63 ปี
8. นายอะเลพะ เลาหมู่	อายุ 63 ปี
9. นายจาวพะ เลาหมู่	อายุ 63 ปี
10. นางอะเลมะ เลาหมู่	อายุ 62 ปี
11. นางป้ามะ วงศ์รัตนมัจฉา	อายุ 60 ปี
12. นางอะซ็อมมะ วงศ์รัตนมัจฉา	อายุ 60 ปี

2.5) สภาพปัญหา

● ปัญหายาเสพติด

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นปัญหาที่คู่กับชาวเขามาเป็นระยะเวลานานแล้ว ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านแม่ตะขันทันเด็ดขาด ถือเป็นความร่วมมือกันหลายฝ่าย อาทิ หน่วยงานของตำรวจ ทหาร อำเภอ และชาวบ้านในหมู่บ้านแม่ตะได้ให้ความร่วมมือในระดับที่ดีมาก ซึ่งประเภทของยาเสพติดที่พบในหมู่บ้าน คือ ยาดำ (ฝิ่น) และมีผู้ที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีจำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 5.0 ของประชากรบ้านแม่ตะ ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นผู้เสพ และได้ขอแสดงตัวเพื่อเข้ารับการบำบัดรักษา จนกระทั่งปัจจุบันเหลือผู้ที่ยังอยู่ในขั้นของการบำบัดรักษาจำนวน

รูปภาพที่ 1.11 ต้นฝิ่นที่ลักลอบปลูกในหมู่บ้าน

ที่มา: โดยผู้ศึกษา

● ปัญหาความยากจน

นับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกแทนที่ปัญหาเสพติด เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ และประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม รายได้ส่วนใหญ่จึงมาจากการผลิตทางการเกษตรซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศและระบบตลาด ดังนั้นหลายฝ่ายจึงได้ให้ความช่วยเหลือในการทำประกอบอาชีพเสริมได้แก่ กลุ่มแม่บ้านได้นำความรู้และงบประมาณจากทหารมาถ่ายทอดแก่ชาวบ้านในการทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ได้แก่ น้ำยาล้างจาน แชมพูสระผม สบู่เหลว น้ำยาปรับผ้านุ่ม การประดิษฐ์ดอกไม้ และอื่น ๆ เป็นต้น

● ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน

ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่แตงไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน ในปัจจุบันพื้นที่ในเขตหมู่บ้านลิซอแม่แตงถูกประกาศว่าเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขียงดาว เขตป่าสงวนแห่งชาติของกรมอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเขียงดาว ชาวบ้านสามารถใช้พื้นที่ดังกล่าวนี้ในการอยู่อาศัยและทำกินบนที่ดินที่เคยใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ ตามหลักสิทธิการใช้อย่างมีจิตสำนึกแต่ไม่มีสิทธิที่จะรุกรานที่ดินเพิ่มเติมได้ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การหาเลี้ยงชีพบนที่ดินที่มีบริเวณจำกัด ทำให้เกิดความไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกของชาวลีซอ

1.3.3 สรุปลักษณะการเมืองภายในชุมชนลิซอบ้านแม่แตง

ในการศึกษาโครงสร้างทางอำนาจในชุมชน (Community Power Structure) ที่บ้านลิซอแม่แตงแห่งนี้ จากการลงสำรวจพื้นที่ (Field Study) ผู้ศึกษาพบว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีบทบาท

สำคัญในการชี้นำหมู่บ้าน หรืออาจเรียกว่า บุคคลที่เป็นชนชั้นนำ (elite) ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่แล้ว คือผู้ที่อยู่ในสายตระกูล “งัว” หรือ ปลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตระกูล “เลาเย่ปา” หรือบางส่วนได้ เปลี่ยนมาใช้นามสกุล “วงศ์รัตนมัจฉา” หรือ “ไชยมัยสาอานนท์” เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่เป็นปัจจัย ในการมีอำนาจ หรืออาจเรียกว่า ผู้มีอิทธิพลในการปกครองชุมชนมีอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ

ประการที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่อพยพโยกย้ายครอบครัวเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านนี้เป็นกลุ่มแรก ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกพื้นที่แห่งนี้ตั้งแต่มีการริเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเลยทีเดียว ทำให้มีโอกาสในการ เข้าถึงทรัพยากรที่มีค่าได้มากกว่า และมีโอกาสในการจับจองที่ดินจำนวนหลายร้อยไร่ แต่เมื่อ หัวหน้าครอบครัว คือ ผู้เฒ่าเลาเย่ ซึ่งถือเป็นต้นตระกูล “เลาเย่ปา” ได้เสียชีวิตลง ลูกหลานจึงได้ ปรีกษาและตกลงกันว่าจะอยู่ทำกินบนที่ดินผืนนี้ต่อไป แต่มีผู้อาศัยอยู่ร่วมกันเพียงไม่กี่ครัวเรือน ทำให้รู้สึกเปล่าเปลี่ยว จึงได้ไปวประกาศชักชวนผู้ที่ขาดที่ดินทำกินมาอาศัยอยู่ทำกินร่วมกัน โดยใช้หลักการให้ยืมที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยแก่ผู้ที่ต้องการมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันที่หมู่บ้านแม่ตะแห่งนี้ (ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแล้วจะไม่ได้มีเอกสารสิทธิในการครอบครองที่ดินอย่างแท้จริง) และได้ตั้งเป็นกฎกติกาของหมู่บ้านและเป็นที่รับรู้ร่วมกันว่าหากผู้ใดประสงค์จะอพยพครอบครัวมา อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านนี้จะมีสิทธิในที่ดินทำกินที่ให้ยืมใช้ได้ตลอดไปจนถึงบุตรหลาน แต่ไม่มีสิทธิใน การขายหรือยกให้บุคคลอื่นนอกหมู่บ้านได้ เมื่อบุคคลใดต้องการอพยพโยกย้ายออกนอกหมู่บ้าน ไปจะต้องคืนสิทธิในการใช้ที่ดินนั้นเพื่อให้ผู้อื่นทำกินต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีความสามารถในการจัดสรรทรัพยากร สามารถเลือกจับจองที่ดินที่มีทำเลดี ใกล้แหล่งน้ำแม่ตะ ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ได้รับความสะดวกสบายและรวดเร็วในการทำการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์มากกว่าผู้อื่น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า บุตรหลานของผู้เฒ่าเลาเย่ เป็นผู้ครอบครองที่ดินทำกินจำนวนมาก และมีพื้นที่ในการเพาะปลูกในอัตราส่วนที่มากกว่าที่ดินที่ให้ผู้อื่นยืมใช้ ผลผลิตที่ได้จึงมากกว่า ด้วยเหตุ นี้จึงส่งผลต่อฐานะและความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้ที่ดีกว่าชาวบ้านทั่วไป

ประการที่สอง จากวิสัยทัศน์ของผู้เฒ่าเลาเย่ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มองการณ์ไกลและเป็นนักพัฒนา ในสมัยที่สังคมลือชื่อยังล้าหลัง ผู้เฒ่าเลาเย่เป็นศิษย์คนแรกที่หันมานับถือศาสนาคริสต์และเล็งเห็น ประโยชน์จากการได้รับการศึกษา ด้วยความคิดที่ว่า “ลูกผู้ชายก็มีปากมีท้อง ลูกผู้หญิงก็มีปากมีท้อง เช่นกัน ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ต้องทำงานเหมือนกัน ต้องได้รับการศึกษาเล่าเรียนเท่า เทียมกัน จึงจะมีกินไม่อดตาย” ผู้เฒ่าเลาเย่จึงตัดสินใจส่งบุตรหลานไม่ว่าชายหรือหญิงเข้าสู่ระบบการ ศึกษาของไทย จากการดำเนินการสอนโดยตำรวจตระเวนชายแดน ท่ามกลางการต่อต้าน อย่างรุนแรง จาก พี่น้องที่นับถือลัทธิผีอย่างเคร่งครัด ที่ต่างมีอคติในทางลบต่อระบบราชการและ รัฐบาลไทย และได้พยายามโจมตีด้วยคำกล่าวหาต่าง ๆ รัฐบาลได้มาเกลี้ยกล่อมให้ส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือใน

โรงเรียนไทย เพื่อที่จะได้นำเด็กเหล่านั้นไปทำเป็นปลากระป๋อง นำไปให้ยักยกินแล้วถ่ายมูลออกมาเป็นธนบัตรเงินไทย ซึ่งเราอาจเห็นได้ว่าเป็นความเชื่อที่หลงมกมาย แต่เป็นสิ่งที่ลือชอในสมัยที่ยังล้าหลังคิดและพูดกันอย่างจริงจัง สาเหตุประการหนึ่งนั้น เนื่องจากความวิตกกถัวว่าการการรับวัฒนธรรมจากภายนอกจะส่งผลต่อจาริตประเพณีดั้งเดิมของลือชอนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเหล่านี้ไม่มีหลงเหลืออีกแล้วเพราะผลการส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือ ทำให้ลูกหลานของผู้เฒ่าเฒ่ามีโอกาสพัฒนาความคิดให้เข้ากับสถานการณ์ ไม่หลงมกมายดังเช่นคนในรุ่นอดีต สามารถนำความรู้กลับมาพัฒนาความเป็นอยู่และการเกษตรกรรม มีสถานภาพการทำงานที่เป็นที่น่านับถือในสังคม และเจริญก้าวหน้ามากกว่าลูกหลานของผู้ที่เห็นประโยชน์ของการศึกษาเข้าไป

ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้มีบทบาทในการจัดสรรอำนาจในหมู่บ้านแม่ตะและโดยส่วนใหญ่แล้ว คือ บุตรหลานของผู้เฒ่าเฒ่า นั่นเอง เพราะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานและพัฒนาหมู่บ้าน สามารถยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ใกล้เกลี่ยช้อพิพาท รวมทั้งการจัดหางบประมาณมาพัฒนาหมู่บ้าน เนื่องจากการเป็นผู้มีการศึกษา ทำให้ชาวบ้านมีความเกรงใจ ในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ชาวบ้านมักจะบอกว่า “แล้วแต่ผู้นำ ผู้นำว่าอะไรดี ก็น่าจะดี” ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่าตระกูลนี้มีบทบาทในการชี้นำและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของชาวบ้านด้วย

ประการที่สาม บุตรหลานของผู้เฒ่าเฒ่าที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้มีจำนวนมากกว่าคนในสายตระกูลกลุ่มอื่น ๆ ทำให้การลงคะแนนเสียงในการประชุมหรือการเลือกตั้งภายในหมู่บ้านมีผลแพ้-ชนะอย่างชัดเจน ตามหลักคณาธิปไตย ดังนั้นเมื่อผู้ใดต้องการผลักดันกฎกติกาหรือแนวทางการทำงานอย่างไร จึงต้องใช้วิธีการต่อรองหรือมีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับบุคคลชั้นนำในสายตระกูล “เลาเย่ป้า” ดังกล่าว โครงการหรือความต้องการของตนเองจึงจะมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จ

ประการที่สี่ ด้วยการวางตัวที่เหมาะสมในกรอบจาริตประเพณีของผู้เฒ่าเฒ่า ได้อบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตัวแก่ลูกหลาน ทำให้การบริหารหมู่บ้านแม่ตะเป็นไปตามหลักศีลธรรม ถึงแม้ว่าจะกล่าวได้ว่า คนในสายตระกูลนี้ถือเป็นผู้มีอิทธิพลด้วยปัจจัยทางอำนาจ ความรู้ ฐานะทางเศรษฐกิจ และมีจำนวนมาก แต่ไม่เคยใช้อิทธิพลในการข่มเหงหรือกดขี่ชาวบ้าน สังเกตได้จากกรเกิดกรณีพิพาทหรือความขัดแย้งในหมู่บ้านทุกครั้งได้รับการแก้ไขและตกลงกันได้ภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านไม่เคยประสบปัญหาทุกข์ร้อนจนต้องไปแจ้งความดำเนินคดีต่อผู้ใด หรืออพยพโยกย้ายหนีไปอยู่ที่อื่น และชาวบ้านยังอาศัยอยู่ในหมู่บ้านร่วมกันอย่างสงบ

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การยอมรับบทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีลือชอในหมู่บ้านลือชอแม่ตะ ค่ำบดเมื่อแขวง อำเภอเวียงแขวง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาวิจัยได้นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้ดังต่อไปนี้

1.4.1 การยอมรับ หมายถึง การเห็นด้วย เห็นพ้องด้วย หรือความพึงพอใจต่อการตัดสินใจและการแสดงออกทางพฤติกรรมและการปฏิบัติงานของผู้นำสตรีลือชอ

1.4.2 ความสามารถ หมายถึง การที่ผู้กระทำให้รู้ถึงความสามารถของตนเอง ที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จในเรื่องนั้นได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การจะกระทำพฤติกรรมใด ๆ บุคคลมักจะพิจารณาความสามารถของตนเองเสียก่อน

1.4.3 บทบาท หมายถึง สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ที่บุคคลนั้นมีตำแหน่งหรือสภาพสังคม

1.4.4 บทบาททางการเมืองของผู้นำสตรีในชุมชน หมายถึง ความสามารถของสตรีที่จะแสดงออกถึงบทบาทในการชี้นำ และสนองตอบสังคม

1.4.5 ผู้นำ หมายถึง ตัวบุคคลผู้ซึ่งสมาชิกภายในชุมชนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ ให้ความเชื่อถือศรัทธาในการเป็นผู้นำ หรือหัวหน้าในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ

1.4.6 ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของชาวบ้าน ในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการพัฒนาสตรีประจำหมู่บ้าน ผู้นำเยาวชน และครูที่สอนประจำอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาของชุมชนนั้น ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทเป็นผู้นำในชุมชนนั้นด้วย

1.4.7 ผู้นำสตรีเฉพาะด้านที่เป็นทางการ หมายถึง สตรีที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในหน่วยงานมีหน้าที่ติดต่อประสานงานและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในชุมชน เช่น อาสาสมัคร หรือ ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมในกิจกรรมเฉพาะด้าน

1.4.8 ผู้นำสตรีเฉพาะด้านธรรมชาติ หมายถึง สตรีที่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมให้ความรู้และช่วยเหลือชาวบ้าน เช่น ผู้อาวุโส หมอตำแย ผู้รู้ด้านยาและสมุนไพร ผู้นำพิธีกรรม หรือแก่ฝ่าย เป็นต้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยภูมิหลังทางสังคมของผู้นำสตรีลือชอ และระดับการยอมรับบทบาททางการเมืองของสตรีลือชอ แรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาในชุมชน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ผู้นำสตรีต้องเผชิญหน้าในบริบทของสังคมจารีตประเพณี

1.5.2 การวิจัยครั้งนี้เพื่อเสนอแนวโน้มของบทบาททางการปกครองของสตรีลือชอในอนาคต และเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้นำสตรีชาวเขาในการมีบทบาทเป็นผู้นำในชุมชนอย่างแท้จริง

1.5.3 ผลการศึกษาถึงการยอมรับบทบาททางการปกครองของสตรีลือชอนี้ จะเป็นข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่จะเป็นประโยชน์ และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวข้องกับลือชอ ผู้นำท้องถิ่น และการพัฒนาสตรีชาวเขาต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved